

1786084

Universul Interar

Anul XLVI Nr. 25

15 Iunie 1930

5 Lei

C. SANDU-ALDEA

C t i t o r i i

CONSTANTIN SANDU-ALDEA (1874—1927)

de TRAIAN IONESCU

Nu mai un iubitor al cărții și un adânc înțelegător al ei poate aprecia valorosul îndemân moral, cultural și național ce se aduce publicului și mai ales tineretului cetitor prin pioasa deshumare din sghiaburile uitării a citorilor cari au pregătit drumul pe care noua generație merge cu pași siguri spre desăvârșire.

Mâna cvlavioasă șterge colbul cărților și manuscriselor uitate și cu emoție ridică vălul acoperitor al vieții celui dispărut și — nu de puține ori — câte o lacrimă înedită se strecoară discretă prin desisul genelor.

Bio-bibliografia noastră este destul de săracă în materialul necesar reconstituirii unei vieți și unei opere: de multe ori trebuie să ghicești unele date și să reînvi trecutul ajutat mai mult de intuiție și de bunul simț; acolo unde lipsește documentul sau cunoașterea întâmplătoare a dispărutului, iubirea trebuie să umple golul cu prisosință. De multe ori însă caracteristica operii îți redă esențialul omului, care se răsfrânge clar ca umbra unei sălcii în apa liniștită a lacului.

Nici o operă literară nu oglindește atât de limpede personalitatea autorului ca scrierile lui Sandu-Aldea. Sufletul adânc poetic și perfect înțelegător — mai mult printr-o intuiție extrem de dezvoltată de cât prin cunoștințele științifice căpătate în ani întregi de studii — a misterelor vieții ce se frământă sbucniind din „pământul negru și rodnic”, iubirea nefericită de țărâni muncitori, chinuții și speculați de logofeții venetici, adevărate lipitori ai moșilor arendate, dărzenia, învingerea prin muncă și totuși înfrățirea cu natura pe care o cântă cum pușini au isbutit — se înalță ca o aromă de flori câmpenești dintre scoarțele cărților sale.

Copilul vioiu cu ochii de culoarea cerului și-a legănat întâiele gânduri acolo, în câmpia de lângă schela cea mare a Brăilei unde ajunge — ca un parfum de magheran într-o noapte liniștită de vară — mireasma sălbatecă a nesfârșitului Bărăgan, nestăvilita câmpie, calmă și misterioasă pe care dacă ai înțelege-o n-o mai poți părăsi.

Si-a plecat urechea la poveștile de nimeni înțelese ale pământului în care „viața se frământă în spicele fragede”, și îndrăgostit peste măsură de aceste mistere ale țărâni, le-a studiat atât cât au putut fi studiate.

„Om al pământului, simplu și natural era el însuș în persoana lui fizică, intruchiparea stepei românești. Mare și domol, de o liniște care mergea în adâncime, cinstit și bun ca rodul brazdei; totuși capabil sufletește de încordări năprasnice: așa cum sunt toți oamenii de baltă din câmpia Brăilei.

Te rogășiai în el. Îți rogășiai toată tradiția ta de rasă; toată plămăda ta sufletească. Așa cum se plămădește acolo. Nu

există în toată țara românească aspect al naturii mai impresionant și mai adânc ca acela al Bărăganului; cât poate să așeze ochiul și dincolo, nesfârșita: care te cuprinde din toate părțile, te învăluie cald, te distramă. Tu și Bărăganul ești una: linia tivită a lucrurilor se pierde; comunică cu existența, una singură, trăești realitatea în resorturile ei ascușe minții și neînțelese decât trăirii.

„Una cu pământul a fost Sandu-Aldea al nostru”. 1)

Bursier al statului, bursă câștigată prin necontestate merite: a studiat în Franța aproape trei ani, apoi la Berlin, unde și-a luat doctoratul în științele agricole, tânjește după steпа lui, sbătându-se între tentațiunea de a scrie și datorția de a se pregăti pentru examene.

„Mă deștept eu râvna de a scrie o năvelă și după câteva ceasuri de muncă încordată mă pomenez gândind: „uite cu ce fleacuri îmi pierd vremea”. Atunci rup tot ce am scris și încep a mă ocupa de știința mea. Dar a doua zi, a treia zi, se ridică în sufletul meu o adâncă părere de rău pentru manuscrisul rupt și atunci las cartea de știință ca pe ceva arid. Din cauza acestui neîncetat sbucium nu mă pot înhăma la o lucrare mai serioasă. Numai eu știu ce luptă crâncenă am dus până mi-am luat teza de doctorat”. 2)

Visul cel mare a oricărui prozator de ași încerca puterile cu un roman l-a urmărit ani întregi:

„Eu sunt poate umilul și răbdătorul pescuitor de perle care se cufundă în adâncurile mării și iese deasupra apei cu mâinele goale, cu fața învinețită.

Dar de ce să nu mă lăjduiască, odată și odată, voi pescui și eu o perlă cât de mică spre a o dărui neamului meu.” 3)

Nădejdea nu i-a fost zadarnică. „Doamnă neamuri”, romanul său, deși nu s-a putut ridica până la nivelul volumului „Pe drumul Bărăganului” i-a răsplătit totuși fadajuns munea, prin dragostea cu care a fost primit.

Moartea l-a surprins — când primăvara mijia aburind pe ogoare — gospodăruind în fruntea „Școlii centrale de agricultură” dela Herăstrău — București — unde depusese o activitate științifică egală în valoare celei literare.

Țarinele au primit cu blândețe — întru eterna liniște — pe cel mai iubit bard al lor.

A murit sărac, așa cum moare de obicei ori ce scriitor român și cu atât mai sărac cu cât era și profesor cinstit și conștiincios. Aceasta este de altfel una dintre caracteristicile acestor două categorii de intelectuali: o viață de muncă folositoare celor laolaltă trăitori nu poate decât ra-reori asigura un trai îmbelșugat și — după moarte — mulțumitor familiei rămase.

D-nul Mihail Sadoveanu — la Camera — și D-nul I. Bassarabescu — la Senat — au obținut diurna pe o zi a corpurilor legiuitoare pentru familia lui Sandu-Aldea. Mai mult, d. Bassarabescu a insistat pentru o pensiuie de stat acordată permanent. Acesta ar fi singurul mijloc prin care familiile scriitorilor s-ar putea menține după moartea conducătorului lor; și ar fi și un binemeritat omagiu efectiv, adus memoriei celor dispăruți.

În bogata operă literară rămasă dela Sandu-Aldea — se răsfață un colț al țării românești în toată măreția lui. Câmpia fără de hotare, cu marginile legate de cerul alburii, este cântată într-un stil neîntrecut cu o măiestrie coloristică demnă de penelurile celor mai mari pictori ai noștri.

Și în această câmpie, cu poala năvălă în apele clocotitoare ale Dunării — țărâni harnici și asupriți, legați de pământ, visând vremuri mai bune — trăiesc într-o armonie desăvârșită cu natura. Iubirile puternice, aproape primitive încolțesc odată cu primăvara — se desfășoară într-un cadru vesme non, vesnic în mișcare, dărâmiând totuși în calea lor — mergând până la crimă. (Pe drumul Bărăganului, Pe Mărgineanca).

Lumea veneticii arendași, pe care nu leagă nimic de pământ decât lăcomia câștigului, ciocnirea între interesele lor meschine și dărzenia țărănilor asupriți până la unilită, calvarul vieții de țară, monotonă și plictisitoare, toate sunt prinse cu multă îndemânare și adâncă înțelegere.

În nemărginirea stepei, cel mai bun tovarăș calul, este atât de iubit, încât la moartea lui stăpânul plânge ca la căpătâul unui prieten sincer (Ghiocel) sau îl războacă dacă a fost omorât (Șargul, Murgul, Sima Baltag, etc.).

Nimeni n'a știut să închiege mai bine decât Sandu-Aldea simfonia luptei dintre om și pământ și a muncii istovitoare dar rodnică; pe lângă acest merit romanul „Doamnă neamuri”, cu tot tezisul — prezintă capitole de o reală valoare literară, (Inrăbiți și Singură sunt capitole de o gingășie și de o poezie remarcabilă).

Rar scriitor care să pieteze cu atâta măiestrie — uneori desăvârșit — natura și oamenii cu tot complexul lor sufletesc.

„Ostroavele răsăreau negre, tainice în limpeziișul de ape dar din când în când frunzele sălcilor, răsucite de câte o gură de vânt, selipeau ca și cum un nesfârșit fir de argint s'ar fi deslășurat printre ele și s'ar fi împletit apoi într-o peteală fantastică ce pieria cât ai clipi din ochi. Și opele cântau un cântec abia înțeles, care curgea din undă în undă, tremurând în

1) La moartea lui Sandu-Aldea. — Nae Ionescu.

2). Soritori.

străngeri de lună... În depărtare Du-
area se învâluia într-un nor străveziu de
zămă subțire, iar pe lângă lunte soap-
șoare se topiau în armonia desăvârșitei
mști ce cuprinsese toată firea". (*Pe dru-
mul Bărăganului*).

Ce-ar fi putut fi iubirea pentru Sandu-
Aldea decât o floare?

„...floarea e poate cel mai frumos sim-
bol al iubirii, un leagăn de petale fragede
măfăsoase, înăuntrul cărora se armo-
nizează, se topesc două sexe pentru ză-
blirea unui rod". (*Louissette*).

Chiar stările psihologice le explică și le
compară cu fluturi, cu ape răzvrătite, fă-
când o armonioasă legătură între suflet
și natură:

„Am glumit, zise ea zâmbind, și privi-
ri rătăci câteva clipe fără să găsească
întă. Ai fi zis că e un fluture, care
e nevoie să cadă pe o floare.

Și în adevăr privirea ei se opriră pe un
modălit înfocat din apropiere". (*Pe Mărgi-
neanca*).

Pământul bun nu ne crește numai bra-
țuri; suntem atât de mult înfrățiți cu dă-
tă ne cunoaște gândurile cele mai
tuse pe cari ni le-ar putea oglinzi în
și în mimate:

„Voia parcă să-și aducă aminte de
și nu putea. Ii fulgerase prin minie
gând care se enfundase acum în negura
conștientului. Ea nădăjduia însă ca și-l
aminti dacă se va uita meru în pă-
t. I se părea că acest gând va rasari
jărâna rodnică și se va deschide în
ei ca o floare din povestii". (*Pe Mărgi-
neanca*).

...:

„Ap văzut vreodată cum vine zăporul?
măllă apa pe sub gheață, o ridică în
o sparge, năvălește pe maluri și în-
că ce i iese în cale. Și sufletul ei (Cu-
rei Frusinicăi) curat, oropsit și-a rupa
oul îngrozitor al desnaudejdei, iar la-
lele-i fierbinți picurau acum pe vio-
pe țărâna ogorului unde picaseră a-
și atâtea șiroaie de sudori și de la-
jărânești la strânsul aurului stors
d...". (*Fără noroc*).

poet puternic, un analist îndemâna-
și mai presus de toate un stilist neîn-
t, cu o „rară putere de a prinde fără
are armonia dintre o situațiune, o
sufletească și natură"... (3).

„Acest poet al pământului, acest pri-
a fost și trebuia să fie și un poet
rteji, în forța ei cea mai primitivă.

„...ul pe care l-a înțeles mai bine și l-a
cu o „rară putere de a prinde fără
sist din natură mânat de instincte telu-
refractor civilizației, noimei, regu-
(4).

„...eni până la Sandu-Aldea nu a reu-
redea un caracter primitiv de talia
litrea Cazacu; ivit în Bărăgan — cre-
în sălbăticie și în slugărnicie — dor-
de libertate, trecând cutezător peste
omenești îmbătat de cer și de ori-
nile largi, de care nu se poate des-
decât prin moarte, atunci când este
d...". (*Pe drumul Bărăganului*). Un su-
mecer plin de avânt și cu putere de

„...rea lui (a lui Milrea Cazacu) pover-
tornică de vagabondaj, rămâne totuși
reola unei puternice simleze obice-
de primitivism simpatie". (5).

„...acciasă caracterizare puternică se ri-
și în „Datoria”, unde dezertorul ne-
dit de lanțurile închisorii și regulele
ale milităriei, fuge cu o sălbăticie
mal și moare pentru libertate:

„Am fugit, mă, leat și șase luni de zile
am trăit ca o fiară sălbatecă: prin porum-
buri, prin pădure, prin bordece părăsite,
prin sere de paie vechi, pe câmp, pe
unde da Dumnezeu...

„Mă dar eu sunt fiară, mă, fiară nu
altceva: te mănânc!” (*Datoria*).

Atenție semănătorist — a cutezat totuși
să atace și subiecte luate dintr-o altă lume
pe care o cunoștea mai puțin: de
aceca în această direcție a reușit numai
parțial. (*Frați de cruce*).

Dacă unele nuvele ale lui prezintă mici de-
fecte (lipsă de unitate, de compoziție, de
suficientă motivare a desfășurărilor psi-
hologice, etc.) altele se remarcă prin: „ca-
racterizarea cuprințată și consecventă a
personajilor, armonizarea naturală din-
tre stările lor sufletesti și natura exteroi-
ră, puterea de sugestiune, amploarea și
digoarea unică a stilului”. (6).

Un scriitor viguros și un poet de rasă,
reprezentant al Bărăganului și al tării
românești, de un temperament asemănă-
tor lui Calistrat Hogea, sălbatecul poet al
unimilor: acesta a fost Sandu-Aldea.

TRAIAN IONESCU

3) Miladi Dragomirescu, Convorbiri critice
(1907, pag. 899).

4) Viața românească (1927, pag. 429).

5) George Marinescu, Navele în literatura ro-
mânească.

6) Miladi Dragomirescu, Convorbiri critice (a-
mă 1908, pag. 219).

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Constantin Sandu-Aldea s'a născut la
22 Noiembrie 1874 în Tichilești, un sat si-
tuat pe malul Dunării, în jud. Brăila. (1)

Primele îndrumări le căpătă în satul
natal: termină în mod strălucit liceul „N.
Bălcescu” (Brăila) și apoi „Școala centra-
lă de agricultură dela Herăstrău” (Bucure-
ști) după care este trimis ca bursier al
statului la Montpellier, în Franța, unde stă
trei ani: studiază după aceea, cu propriile-i
mijloace la „Inalta școală de agricultură”
(Berlin), unde și ia doctoratul în științele
agricole.

Se întoarce în țară și ocupă postul de
profesor la „Școala centrală de agricultu-
ră” dela Herăstrău; după câțiva ani
este numit director.

A fost bun gospodar, strălucit profes-
sor și om de știință: pe lângă bogata sa
operă literară a dat publicității câteva
studii agricole de mare importanță pen-
tru învățământul agricol.

A tradus din diferite limbi, o serie de
nuvele, romane și piese de teatru, pen-
tru cari toți iubitorii de literatură bună
trebuie să-i fie recunoscători.

Revistele la cari nu colaborat:

1) *Semănătorul* 1901 (sub pseudonimul
Miron Aldea).

2) *Lucașărul* 1906-1909.

3) *Viața românească* etc.

Cărți publicate:

a) LITERATURA ORIGINALĂ:

1) 1904 — *Drum și popas* — Minerva,
București.

1) *Lucașărul* literar și artistic, An. I, No. 10—
11, T. Șerbănescu.

Drum și popas, Ed. II (1908), Minerva
București.

Drum și popas, Ed. I și II Cartea Ro-
mânească, București.

2) 1905 — *În urma plugului* — Minerva
București.

În urma plugului, Ed. II (1908) Minerva
București.

În urma plugului, Ed. I, II, III, Cartea
Românească, București.

3) 1906 — *Două neamuri* — Minerva,
București.

Două neamuri, Ed. II ilustrată, Minerva
București.

Două neamuri, Ed. I, II, III și IV Car-
tea Românească, București.

4) 1908 — *Pe drumul Bărăganului* —
Minerva, București.

Pe drumul Bărăganului, Ed. II (1915),
Minerva, București.

Pe drumul Bărăganului, Ed. I, II, III,
Cartea Românească, București.

5) 1910 — *Ape mari* (nuvele) — Minerva
București.

6) 1912 — *Pe Mărgineanca* — Minerva
București.

Pe Mărgineanca, Ed. I, II Cartea Ro-
mânească, București.

7) 1920 — *Călugărenii* Ed. Pavel Suru,
București.

8) 1922 — *Povestiri*, 64 pagini alese Car-
tea Românească, București.

Nuvele, 87 pagini alese, Cartea Romă-
nească, București.

Ion Măgură 147 pagini alese, Cartea Ro-
mânească, București.

b) TRADUCERI:

1) *Andrieu Leonid* — *Nuvele*.

2) *Andrieu Leonid* — *Gubernatorul* —
Minerva 1908.

3) *Thomson* — *Făpturi alese*.

4) *Frank Stevens* — *Prin Împărăția fur-
nicilor*.

5) *Loti Pierre* — *Pescar de Istanda* —
Minerva 1915.

6) *Sudermann Herman* — *Ion Belezăto-
rul* — Tragedie în cinci acte și un prelu-
diu (Biblioteca pentru toți — Alcalay).

7) *Ibsen Henric* — *Zina învierii* — Epi-
log dramatic în trei acte (Biblioteca pen-
tru toți, Alcalay).

c) LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE

1) *Scriori către plugari*.

2) *Selecțiunea metodică a cerealelor și
bazele științifice ale selecțiunei* — Bucu-
rești 1907.

3) *Sfaturile unui plugar luminal* — Car-
ticea I, București 1908.

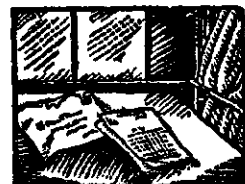
4) *Cunoștințe elementare de botanică
agricolă*, pentru cl. I a se. infer. de agri-
cultură, Tip. G. A. Lăzăreanu, 1911.

5) *Despre semănături — Învățătură pen-
tru plugari* — Buc. Cultura Națională 1921
etc. etc.

După o activitate atât de rodnică,
moare la 21 Martie 1927 la București, unde
a și fost înmormântat.

Căți români i-au dus o floare la mor-
mânt?

TR. I.

P O E Z I E

VICTOR EFTIMIU

R Â N D U N E L E

S'a revărsat deodată, din senin
Din zări în zări, lumina primăverii
Cocori în stol și rândunele vin
Să vadă cum or să năflorească merii.

Trei rândunele astăzi mi-au picat
— Bine-ați venit ! Ne știm de astăvară !
— Cirip ! Cirip ! Ce mult mi te-ai schimbat !
Imbătrâniși, de când lipsim din țară !

— Firește, rândunelelor, căci port
Un an mai greu pe gândurile roase
Un vis pierdut... un bun prieten mort
Și frîgul iernii cuibărit în oase.

Voi ați sburat sub ceruri cari aprind
Făclia portocalilor în floare

Și n'ați văzut săracii chinuind
O biată viață'n beznă și ninsoare.

Voi n'ați văzut balaurul cumplit
Ce peste câmp și deal, cu lupii urlă
Când moare cerșetorul, troenit,
Și geme clopotul de frig, în turlă ? !

Acum e ceasul vostru ! Pe câmpii,
Speranța celor mulți, mijește grâul
Și'n văluri mici, în raze argintii
Rostogolește pietre scumpe, râul.

Bine-ați venit ! Eu sunt bătrân — și-apoi ?
In ciripitul vostru, rândunele
S'aniă tineri ani și vise noi
Sub coperișul vechi al casei mele !

H A I I - K A I I ¹⁾

COPILARIE

Copilul plânge:
Nu-l iubește păpușa...
El e un bărbat.

ZADARNICE

Poetul e mort;
Acum e nemuritor...
Dar nu mai scrie.

RESEMNARE

Cu piclă de'ntuneric noaptea vine
Ca o stafie'n pelerină grea
Și sufletul-nămol de vreme rea —
Desfășoară tristeți pe căi streine.

Cum nu mai vii, cu gândul învechit
Tirăsc reliqua visului imens
Și crește zidul beznii tot mai dens
Și calea năzuinții s'a oprit.

Uitat — olog — cu fruntea udă
Aștept să sune glasul izbăvirii
Să nemeresc pe drumul mîntuirii
Și Dumnezeu din ceruri să m'andă.

ALEX. ȘENDREA

F E M E I A

Ce frumos râde...
Și rîsul ei îl ador ;
Râde de mine.

Trad. de NICHITA MACEDONSKI

1) Inovație a poezilor japonezi
„Pour tuer l'eloquence“.

În 17 silabe trebuie spusă o idee poetică.

P O R T R E T

Tu-mi pari un școlar nefericit,
Rămas într'una repetent în viață !
Ești într'un om cuminte travestit,
Cu umbrele, ce ți-ai întins pe față,
Porți albe nopți în plete ;
Iar două mari lunete,
îți dau un aer grav,
de om preocupat.
Ei !... cine nu te știe,
Te vede și te crede ;
Dar nimeni nu-i cu tine
Copil adevărat !

VIRGINIA GHEORGHIU

A M U R G

Se cerne din văzduh ușoară ceață,
Pe ape, pe câmpii, și pe dumbravă,
Tăcerea dură picură din slavă,
Pe luncile lipsite de viață

Prin brazdele uscate de otavă,
A lene vîntul serii se răsfață,
De creștetul pădurii se agață,
Stăpâna nopții palidă, bolnavă.

Ard roșii vâlvățai în depărtare
Își sună grâu-a spicelor ostire,
Și profitând movilele în zare

Conturul lor, în linii vagi și se
Par uriași în mută neclintire,
Pe care moartea i-a 'mpietrit
[veci.]

ALEXANDRU BAICULESCU

NUNTA DIN OBAIA

de SARMANUL KLOPȘTOCK

Carul a trecut liniștit podcașa subredă și a intrat în bătătură. O babă s'a urcat în picioare, în car. Căii s'au oprit, mestecând zăbalele și ocolind grabnic curtea, cu privirea lor caldă, mare și lucioasă. Baba din car, cu mâinile aduse sub cojoc, răcnea către lume scurt și îndemnător, la intervale repezi, înălțând din umeri și sucindu-se în șolduri.

Apoi, chirigiul, trăgând din bătătură carul cu haba cea șugubeață, a intrat în coșar, vorbind cu căii. Baba cea cheflie, a sărit peste dricul carului, hihind și s'a abătut după o șopronceață, unde sta chirigă, așteptând nunta „o lume streină, adusă de svonul chefului, făcând scuipat printre lopoșele dinților și scărpinându-se grabnic în urechi, a petrecere. Carul, dășertat, a rămas răsrit, în gura coșarului, tremurându-și apele de chilibar ale jugului, proflăpit ca un răgace, pe buza pămlului, în inserarea viorie. În poartă, tremura sfios, ca într'un zâmbet înlăcrămat, un șirag de oțetari, înșulăriți pe brâuul colorat al câmpului, dela un parmalăc la altul, stropind intrarea cu văpaia holdeilor. Cearcănul cel viu și gingaș scria pe încăperea porților brașovenesti, toată speranța și tot belșugul casii — casa cea nouă întărită prin nuntă. Pe drumeagul umbrat de el, avea să se strecoare bairamul, în cap cu nunii și în coadă cu Gligoraș nebunu, răsul și durerea satului. Bătrana care sărise peste dricul căruții, kihia de zor în șopronceață, în pălcul năucit al oamenilor adunați la fucărit și la bārfit. Căii, sfărâmau la o parte, în măselele lor pătrate, orzul lăptos, dulceag și lustruit. Din spre poartă, s'a apropiat un șigan hoțos cu gambetă cafenie, ghiontindu-se într'o tunică de roșior, care se distrama pe spețele osoase și trainice, — Ocheșel lăutarul pentru „tomnit“, cu cântecul, cu ziua, sau cu nunta întrecăgă. Din spre ceardac, a venit în drumul lui, un bătrân alb și adus de spețe, în strae de aba tutunic, păstrând în urzeala lor, stropii călșilor, clipind mulțumit spre Ocheșel, apucându-l de „epoleți“ și trecând cu el la o parte. După câteva șuşeli, lăutarul a eșit pe sub arcuș oțetarilor din porți, pitind îngrijorat arvuna în tunică, iar omul cu abaua cea sbārilită, s'a abătut mulțumit spre prispă. În inserarea care umplea cu volanele ei calde și cernite, bătătura domolită și carul cel gol în care fulgerau spiclele sulfinei de sub leagăn, se întetea svonul nuntei, în rostogolirea lenese a pregătirilor. Într'o vreme, lăutarul cu tunică de roșior, s'a întors cu alți lovarăși cântăreți, trei rebegiți în toiul verei: unul jumătate soldat, încins peste ceoarecii săsești, cu un chimir alămuț; altul, amestecând neplăcut frumusețea verei care zâmbea în paiul prăjit al pălăriei, cu ursulzăcul ernii din spețele unui sur-luc de miel, cel din coadă, cu capul gol, jumătate ostas, jumătate nemțesc, strivind troscotul bătăturii cu bocancii lui lemnoși, și înghesuindu-se a sărăcie, într'o scurteică urgisită, rânjindu-și unul altuia și ciupind nehotărâți, din coardele viorilor. Socrul cu haincele tutunii se apropiă, acum urmat de luna care eșea dintr'o căpiță de in, cu ciobanul ei mirat de atâta zarvă, spre cântăreții ponosiți și impeteceți ca niște spierțori, șoptindu-le pe la urechi toate făgăduiele. La invoială au

căzut, anevoios și târziu. De înțeles s'au înțeles ei chip, dar cântăreții tot au mai înălțat a nemulțumire din umerii lor despuiați, proptindu-se îngândurați de salcâm. Aci li s'au așezat și taraba, lângă policioara cu ceaoane. În stuful lui umbros și odihnitor, fulgera în înălțimii, un felinar, suit și coborât după trebuință, de un șnur ceaprazăresc, trecut prin crăci și scos dincolo de ulucă, într'o caelă. Și s'au ales două rânduri de nuntasi. Unul, avea să ncepă baerumul din ajun, din Sâmbăta nunții — „infimii“, urătorii sinceri și firești ai casii, prieteni, rubedenii și rude bune, purtând chilomanele până a doua zi, din bătătura Siegarului, socru mare și până în uluca morii lui Șofăreanu, tatăl nuresii, socra mic, — și alt rând, pornind tot din ajunul slujbii cununiei, din plaiurile Casciorenchii, bătătorind pe loc petrecerea și aducând clondirile în-coace, în Ulmii, cu ulmii cei înalți, în ceardacul unde se cocoșase Ocheșel cu banda ca să bufnească în toată lumea, voiața și benchetuală.

Și amândouă rândurile ologite de joc, aveau să dejuce în bătătura unde trebuia să stea înfipte în două jimble calde, lumânările de nuntă, până ce s'or scurge în mănunchiul lor de florii, să îmbine tîmbălăul, cutremurând din temelii Obaia.

S'au aprins lumini prin celțuri, nebănuite, clipind îngândurate, ocolind ulciori și întălmindu-se în pălcul nunții pentru a urzi vestmântul sărbătoarei. Pe gura porților vine omenirea curioasă înclinându-se în tunelul oțetarilor și lipindu-se apoi de rotocolul bătăturii, unde suspină tinerețea, se tîngue fecioria și lăcrămează bătrânețea. Vin și fețe necunosute, fețe ce n'au înclin nici în mănecă, nici cu nuntașii, nici cu cei înrudiți cu nunta, fețe purtând testimelele altor meleguri, cu porturile altor sate, scornite de învrăjbierea cântecului și de svonul cătunelor în care s'a adus vorba de nunta din Obaia — fețe nedumerite, una lângă alta, mirate, uitându-se năuce când la jucători, când la bucatele de sub salcâm, suptindu-și buzele a răvnă, trecându-și jinduite, degetele pe la colțul gurii, vărându-și palmele sub subțiorile cojocului și încremuniind apoi, așa, țepene, uluite și bucurtoase.

Luminile îmbujorează rotocolul mărît în penumbră. Chioțele sparg tăioase, lumina, pălcul și penumbra. Socrul Ulmilor, tac curtea, zănațec, fără treabă, anapoda, numai așa... să se vadă că el e socru mare! Capul lui nins, duce și aduce pe părția bătăturii, amintirea trăiniciei și semeția nunților lui — nunțile de atunci, nunțile de pomină, nunta lăzii, a oglinzii și a bradului, care a pierit în flacăra betelii și a jocului schimonosit. Dinspre pâlce trece spre marginele curții, jucători osteniți, aprinși de vocă bună, prăvălindu-se sături pe burueni și strigând lumea pe nume. Spre pâlce, unde se înghesue cântarea și lumina, vin la joc, odihniiți și îmbuihații, înflăcărand petrecerea și ciungind pe cântăreți. Din tinda șoproanelor în care fulgeră anost câte un sâmbure de lumină, es, ca din guri de peșteri, tulpăne albe, pătând întunerecul care se spălăcește spre marginea horei, de unde se scurge, apoi în vipia mare, a jocului,

mărind ogorul veseliei până în lucirile ostrcelor. Coardele schinlesc mai aprig, cântătorii strâng la piept viorile înebunite, pământul duce vuetul bucuriei în fundurile lui, aducând de acolo răspunsul mulțumirei. Dar haina nunții, nu și-a lăsat toată strălucirea, pe umerii urătorilor. Ei se potrivesc numai asmuțându-se pentru nebulia de a doua zi. Măine e jocul, măine se îmbracă în aur și în frunze, mireasa din Obaia, măine au să trimită stelele fecioarelor întârziate, mărgelele speranței. Acum se așează temelia începutului fericirii de măine și a vieții viitoare. Astăzi și-au dat mâna socrii, în-cuscind fericirea plaiurilor de dincolo și de dincoace de Sebar: astăzi s'au întâlnit în Ulmii urătorii, hotărînd cu Ocheșel, inimurile prosperării. Astăzi s'au adunat în bătătura socrului Stegaru, cătuncele cari vor chiui la alte nunți și vor plimba... rachiul altor fecioare: astăzi se așează podina nunții de măine — două nunți, două baiaramuri, două culmi de fericirii! Baba din cer, baba care a trecut cea d'întăi gherlanda porții fecioriei, a pierit în gloată, topindu-și acolo amarul cununiei ei înmormântată. Chioțele ei, s'au amestecat cu tînguirea viorilor și toată expansiunea consolării ei, trăește acum, în cele două sfărcuri cari es obraznic din nodul testimelelui bătut cu jeuri portocalii și țin ritmul jocului fierbinte exaltând hora, curtea întrecăgă și moșiile din jur! Un zabranic argintiu, țesut din raze de praf și din raze de lumină, stă agățat în fața curții, căzută din lampa din salcâm, și în care tremură și piere, toată forfoteala.

Și zabranicul joacă și el cu lumea, pândind dănuitorii și mutându-și văpaia cu lăutarii, cu felinarul și cu tot tacâmul sărbătoarei. În para lui înecăcioasă și zvăpăiată, se restrânge fecioria îngândurată a frumoasei din Obaia, și speranță încărungită a viteazului din Ulmii.

Din lumina asta neastâmpărată, a plecat copilăria și nădejdea lor; în scutecele ei strălucitoare, a așteptat și s'a hotărît ursita.

Și în apusul ei din noaptea zorilor va avea sănceapă drumul, croind poteca închinării soartei...

A trecut noaptea care a despărțit nădejdea de adevăr și cu ea, a venit și nunta din Obaia.

În Ulmii s'au potolit svonerile pământești, și tot în el, a început găteala sfintei sărbători din Cana. Baba din car, s'a cățarat pe dricul altă car, pentru a sbiera, șoldindu-se în altă horă. — hora miresei. Din toată veselia și podoaaba Ulmilor, a rămas să scânteie în revărsatul speranței împlinite, și în înmurgitul îndoelei, șiragul viorii din tâmpla porților, înșeiat din culorile și fuioarele câmpului, și pe sub care va trece în apus, tacâmul cununiei, aducând furțișagul din Obaia... „crătasa“ deslogodită de plaiurile Casciorenchii și încununată cu beteala zăvoacilor din Poenari. A rămas pustie gospodăria Stegarului, și în părul lui a nins peste noapte, colilia încovoelii! Și pustie a rămas și ograda în care s'a așezat temelia nunții și tocat a rămas și troscotul în care s'a sbătut chihoteala urătrilor ple-

caută să ducă în Obaia, ploconul fericirii. Și am pornit și noi cu ei, nunii — nun cu, — nună o crăiasă a holdelor din Ulmi. Nunii în... „cupeu“, lumea în faitoane și în brișci, cupeul în cap, forfoteala lumii, în coala cupului. — o ladă fără geamuri, urzind pe șinele de fier ale roților mai mari decât lada, fără elanțe, fără găteci: un amanet lăsat notarului Bărbuceache de păriatele Condrache, cu înecătorile înzilizite în rugină, și de care, vecinii, chemați pe ferestruia spartă, pentru ajutor la coborît, trăgeau anevoios.

Și lada urzua pe șini, cutremurând „cupeul“ din temelii și aruncând în încăperea lui, toată fărașa încheeturilor.

La poalele Obaei, s'a ivit, după ce am eșit cu lada lui Condrache din porumbi, dintr-o culme pe creasta căreia fulgera pripit spuma orizontului, o cruce, apoi o turlă, și mai în urmă, satul întreg, cu bisericuța lui, zâmbind în apele morii. Lada a urcat din greu dâmbul. Din inema Obaei, veneau șvonuri tari de pistoale descărcate!

Moara a rămas în porumbi, lada popii a ocolit dâmbul peste care se revărsau umil crucele cimitirului. Obaia și-a deschis zâmbitoare poalele peste care se revărsau ca într-o învâlmășcală de zâmbete, gospodăriile spileuite și deretecate și prin văruiața căroră, lăcărâna bucuria nunții. Într-o curie, a mai plesnit la un răstimp un pistol: apoi s'au desfăcut în două porțile grele și înflorate în arsuri de fier înroșit în foc, și din prispa pe care sălta aceiaș heră, aceiaș țigani și aceiaș urători, cărați cu noi, în briștile și în faitoanele din spatele „cupeului“, s'a coborît un cap alb, fulgerându-și bătrânețea în soare, — soeru mic din Obaia, urmat de lăutari, agățând stergare de gâtul celor întâlniți în drum și stropind lumea cu busuioenul cuseriei, înmuțat în vinul nunții. Din spre coșare și pridvoare, se apropiiau femei aducând pe țevi, fripturi și azime, rumenindu-le în frumusețea aurie a toamnei.

O boltă sălbatecă cu poamele ei curioase, își vărsa umbra și parfumul pe masa încărcată.

Părintele Condrache, datornicul „cupeului“, muntaș și el, profăpît în capul ei, a făcut semn țiganilor să facă, și bencheferitorilor să se apropie. Apoi, viorile au tăcut și masa s'a încărcat de infomețai. Condrache a blagoslovit bucatele, ridicând greoi deasupra lor, împreunate, puricarul cu arătătorul, tăbăciți de frământarea tutunului, mormăind a foame.

Și au început urările.

— „Să trăiască nunu mare, să trăiască nunu mare!“

Și paharele se înălțau pe dată, cu urători cu tot, elincănuindu-și băutura profirie în razele verzi ale viței sălbatece.

Și cântătorii începeau cântările urării, pistoalele cu cocoșele spre moară, plesneau pe rând ducându-și gloanțele în înălțimi. Condrache, își potrivea chimicul glodit de ceasornicul popese, blagoslovind, propovăduind și *imbucând!* Primarul Ciomac, a ridicat apoi paharul pentru mire, mirele pentru primar, notarul pentru soerul mic, soerul mic pentru soerul mare, acesta pentru soacra mică, soacra mică pentru nunta întreagă, nuntașii pentru toată adunarea, și toată adunarea pentru tot pământul lumii. Și într-un timp când au mai conținut urările, Ocheșel s'a apropiat de masă, întinzând o strachină în care stăteau tăvălitate parale, pe un mușuroi de mălai, sare și

făină, cerșind pentru... *nunță* și strigând în gura mare, sub boltă cu struguri sălbateci, numele dăruitorului și paralele înfipte în mușuroi. Și banii au trecut apoi din strachină, în buzunarul mirelui și strachina iar s'a mai plimbat prin frunzele viței sălbatece, un timp, milogindu-se acum pentru... *vatra* lui Ocheșel!?

Și într-o vreme, văpaia soarelui a căzut drept pe masă, opărind poamele sălbatece și sculând în picioare pe indestalați. Pistoalele au început iar să plesnască cu țevile spre apă, lăutarii au schimbat grabnic cântarea, pe la ferestre s'au ivit testimelele femeilor „*nevolnice*“ de a intra în focul nunții. „cupeul“ lui Condrache s'a sucit în loc, în șinele grele și neune, cărmind spre vâlceaș porților și toată nunta, cu urări, cu viori, cu pistoale și clondire, s'a scurs pe dâmbul Obaei, ocolind moara, încremenind bobocii găstelor în scor, și ducând pe albia Sabarului toată veseliea lumii asternută pe apele lui mirate.

Și cutia cea hodorogită a lui Condrache și-a domolit goana, poticnindu-se în grilele urnite și înclinate ale bisericii. Și afară au rămas răslete, faitoanele și briștile cu beția din Obaia, luând aminte de acolo, la citania din năuntru. Și popa a deschis cartea cea sfântă și grea, înplușată și pafăluită, mormăind în ea, plescându-și limba grunjoasă, sfăreindu-și mustața și chiondorându-se la pământul adus la gura mirilor încremenți!

Citania s'a oprit în bolțile reci, evanghelia și-a adunat foile prăjite, în scoarțele scump împodobite, mirii și-au luat... aminte de spusele evanghelistului, anvo-

nul s'a golit grabnic, și pe porțita gătită cu colorile câmpiei, s'a pornit larma din ajun.

Aci s'a înălțat iar bucata de lumină, prinsă de lampa din salcâm și de scâpările cununii, presărind în ritmul viorilor, reflexele găteci.

Și capul de argint al Stegarului, iar s'a apropiat năuc de gloata jucătorilor, aducând țevi cu bunătăți și purtând în ținioarele genelor, bucuria nunții. Veselia iar a luat foc, petrecerea s'a întezit mai vartos, după biserică, lăutele au înebunit ea în ajuns, benchețuiala a umplut iar ograda soarelui cu capul de argint, desțeptând pământul pentru a trimite cerului toată prosternarea miracolului din „*Galileia*“!

Și într-o vreme, când așipise în holde, toată suflarea lumii, într-o vreme când numai sospiul lăstunului mai turbura liniștea florilor și îngândurarea stelelor, într-o vreme în care, raza lumii da foc Ulmilor și Obaei, amestecând suspinele și fericirea într-un gând, o bucurie și o slavă. Didina lui Fofcaș, picier la „*Filtruri*“ edecul nunților și iscoada benchețuicilor, s'a apropiat de lume plimbându-le pe la ochi... „*sticla cu rachiu*“.

Și într'un colț al prispei, au picat din patru pleoape, patru lacrimi.

Și cele patru lacrimi, au dus în nimirea cerului, plămădite la un loc, taina fecioriei cu taina zămislirii, urzite din patru lacrimi, prelinse din patru pleoape...

SARMANUL KLOPȘTOCK

VALUL CARE SE INTOARCE *)

(DIN SCRISORILE ANDRIANEI)

de ELENA VASILIU-HASNAȘ

— Ți-aduci aminte?

Era o primăvară senină, cum e acum, cu cerul ca floarea de miozotis, cu muguri umezi și grași pe ramurile încă firave, cu jocuri de culori și de lumină și cu turburătoare răsfrângeri în primăverile ce le purtam în noi. În reînvierea eternelor năzuinți a firii, era aiata sete de frumos, de iubire și de armonie, că viața nouă ce se trezia în noi, venea din profunzimele nebănuite ale făturii, cu înflorări de vuleptăți.

Și am plecat într-o dimineață, eu cu toți ai mei, iar tu singur — totuși mai puțin singur ca ori când — să vizităm Bistrița la colțul zis „*Piatra Corbului*“, de care se leagă o legendă suavă de iubire. Ne-o închipuim nănuțată în surășul încă șubred al primăverii...

Mergem veseli și ușori. Brațele îmi erau pline de ghiocei sălbatici, ce-i culegeam amândoi în drum, iar în gânduri purtam o lume înflorită de visuri.

Într-o oră ajunseserăm. În sus și în jos de cot, apele Bistriței se revărsau tainice și adânci, murmurând parca o rugăciune. Nici o tremurare de unde nu încerca să turbure armonia oglindei plutitoare.

Dar la cotul „*Piatra Corbului*“ unde, se spune că o fată îndrăgostită înșelată de iubitul ei și-a găsit moartea acolo o uriașă stâncă prăvălită de forțele naturii din înalțul mahalui stăg așteaptă de ani de zile, cu unul din colțurile-i așezite în-

fipt în inima apelor, ca o convulziune de straturi, să o calce definitiv în patul ei de unde. Acolo Bistrița se trezia din visare.

Un val nepotolit, uriaș, păgân, înfiripat din largul apelor, se pornia cu vuet de cascada, furios și înspumat, lovindu-se brutal de stâncă umezită, pe care prinseseră să crească noduri de vegetație acvatică. Era o lovitură încăpățânată și violentă, ce părea că acolo uzare. Dar nu prindea totul să se potolească și din nou, acelaș val cu aceleași noi și nestăvilite puteri și fără ca nimic să-l poată împiedica, venea să se zdrobească iarăși de colțul fatali stânci.

Am privit în tăcere banala și monotona dramă, care se desfășura sub privirile noastre și am cules în suflete taina, ca un germen al frământărilor viitoare.

Dar astăzi? Astăzi când drumurile vieții ni se apropie fără să se întâlnească, astăzi când dezamăgirile ne-au strecurat în ochi umbrele înșirărilor timpurii, în primăvara aceasta care are surășuri calde și pentru noi, îți mai aduci aminte de valul încăpățânat, pe care nicio forță nu-l putea opri să nu se întoarcă, lovindu-se violent și zădarnic de aceiaș muche de stâncă ce-i sta în cale?

În apele uitate de adânci, ale sufletu-

*) Din volumul de nuvele și scrisori: „*Sunt ani de când te-aștept*“, apărut în editura „*Cartea Românească*“.

CANARUL

— FRAGMENT DIN ROMANUL „SÂNGE ȘI CENUȘĂ” —

de G. TALAZ

Salonul doamnei Elise Dimitropol, strălucitor în lumina ceasului II. Covorul persan, enorm, întins în dreptunghiul de jos, cu șaradele desenului mibușos, căpăta efectul unei muzici neînțeleasă și rămasă numai în majusculele ei. Coarde și arcuș nu se găsiseră încă s'o înaripeze în sunet, dar culorile înlănțuite în arbescuri, desprinse apoi și ațelegând acrobatic către tentațiunii nevăzute, îi dădeau sunet în modulațiuni misterioase... Pianul descoperit, rânja pareă fericit din clapele lui de filde. Vasele vechi românești și japoneze, cu garoafe și narcise de seră, palide, așezate pe-o poliță deasupra instrumentului nobil, păreau fragmentul unei sonate, cristalizat plastic, aici, pentru totdeauna.

Un covor basarabian cu un desen năv, într-o armonie delicată de galben șters se revărsa pe sofaa din apropiere.

Pe un perete în unghi cu pianul, două pânze a căror culoare de roz și alb albastru, îmbinate în linii largi pe un orizont de câmpie, îți arătau majestatea și poezia lui Grigore-cu, găsită chiar acolo, unde umbra oboselii sau a grabei, n'a putut realiza desăvârșit intenția. Alte câteva tablouri pe pereții opuși, arătau oarecari sbuciumări de creațiune, dar făceau ansamblu dubios, cu grotesca înfățișare a schișurilor cătorva „moderniști” lipsiți de talent. În deosebii un „taran cu cojoc” în căpș, rezemat de un copac, în perspectivă pe un fundal de deal, cu toate slămirile conturate în negru, într-o fațetă de încultă înțelegere estetică.

În colțul acestei opere se vedea semnătura unui pictor pe a cărei carte de vizită poți citi „Inspector G-ral al Artelor...”

Decrepitudinea aceasta a plasticii grosolan instalată alături de operele cătorva artiști veritabili, nu făcea decât să justifice snobismul proprietarului salonului... Ești observat în aspectul mai tuturor celor mari, contrastul între valoarea estetică a mobilei și ornamentația inutilă dar în pretențiuni de artă. Pe când cea din urmă are înfățișarea valorii de fapt, cea de îndoa mai totdeauna e o prețiozitate vulgără.

O vitrină dulap sculptată din stejar, cu orierele de cristal, răsfăța câteva motive de casături românești, alături de păpuși și costume de balciste și ciobani dela munte, iar în mijloc pe-o poliță separată, putea vedea un canar împăiat. Restul mobilei fără însemnătate făcea totuși un

într-un simții lămurindu-se, valul iubirii ce potolit și pățimas, revine să se zdrăvescă mereu de acciș oarbă fatalitate? Iată, primăvara, tremură și azi în ficce țiel de iarba, acciș nouași argintii se estramă mătăsos în linia desfășurată a zii.

Aceleași lumini tot mai scântecor se bie și aceleași faime tot mai adânc se chid în mormântul proaspăt al eruii, r de jur împrejur și de pretutindeni, vâlțese nădejdi viitoare...

fa? Eu rād și mă bucur de toate, ea nu fii nevoită să plâng...

ELENA VASILIU-HASNAȘ

cadru de lueș prin noutatea și strălucirea ei în lumina ceasului II...

Doamna Elise Dimitropol apăru înfășurată într-un capot verde ce pareă nari degrabă o bucată de ștofă aruncată pe trupul ei, în așa fel ca nimic din grații să nu-i fie ascuns.

O femeie înaltă, cu părul într-o culoare roșcată cu ochii căprui și nasul drept impunea respect și seriozitate aparentă.

Anghel Gânju, intrat în salon cu câteva clipe mai înainte și preocupat de picăturile ce-i atrășuseră atenția, nici n'ar fi văzut pe audifitrona ce se apropia tiptil în pantofii elastici de mătăsă roșie, dacă reflexul unei oglinzi nu i-ar fi arătat-o. Cântă intenționat să-și continue privirea pe una din pânze ca să lase scenă liberă doamnei Dimitropol. Aceasta se apropie cu multă grijă și îi puse pe ochi degetele cu albe și moi.

— Ghici!...

Anghel își întinse mâinile înapoi ca într-o înțepănare și cuprinse talia ce svăcni înfiorată, elastică, fierbinte.

Elise Dimitropol își ridică mâinile depe ochii lui și le alunecă peste frunte aplecându-i-o ușor înapoi peste umăr.

Răsuflul apropiat al buzelor ei îl căuța pedeașupra încet, încet, până când buzele lor se întâlneau.

Totuși, în acest moment Anghel Gânju se gândea la afacerea cu pădurea. Sensualitatea lui miscătuă altădată la cel mai mic contact cu femeia de astădată îl părășise complet.

— Pentru ce nu mă săruți ca în noaptea aceea Anghel?... Dece pari indiferent?...

— Nu Elise, nu sunt indiferent! dar înțelegi... mi am deplină siguranță aici — cința să justifice Anghel absența pasiunii lui.

— Nu avea nici o grijă! Nu-i nimeni în toată casa afară de bucatăreasa care nu vine pe sus decât chemată, și camerista care te-a introdus și care cunoaște conștientul meu... Poți să mă săruți Anghel... Haide, sărută-mă!

Anghel căută să îndeplinească dorința și de data asta afectă momentul atât de mult că Elise trebui să tipe ușor.

— Nu mă strânge așa tare! „Nu mă mușca!”...

Scopul era atins... Își desfăcurea înclăstarea și-o repetară iar și iar de câteva ori, apoi doamna Dimitropol cași cum ar fi trebuit să repare gresala care o făcuse cu graba ei în înlănțuirea amoroasă. — se desfăcu din brațele lui, să depărtă puțin, apoi apropiindu-se iar, îl luă de mână și aducându-și parăă aminte de ceva începu să-i arate picturile.

N'am cine știe ce opere... Iată 2 Grigorești un Paladiu un Luchian, celelalte sunt după gustul bărbatului meu, altminteri ar trebui să le scot afară... dar vino să-ți arăt un canar împăiat, Anghel...

Merse la dulap, deschise pertierele, scoase canarul și începu să-l mângâie.

— Frumusețule! drăguțule!... Să te mângâie mama, sufletul meu!...

Anghel o privea nedumerit.

— Ei, nu știi în ce e cu canarul ăsta... Ascultă-mă numai!... Eu am crescut în cântecele lui. Eram de 14 ani când l-am primit cadou dela un unchi al meu, că-

ruia îi erau foarte dragi păsările. L-am instalat în dormitor și el îmi cânta și seara și dimineața... Când m'am măritat l-am luat cu mine. El țineam tot în dormitor. Dar într-o dimineață nu i-am mai auzit cântecul. Murise miitelul!...

— Poate din gelozie, Elise, că nu mai erai singură...

— Ești răutăcios Anghel! El este martor la atâtea vise ale mele... Vârsta cea mai încărcată de vise...

Anghel observă că ochii Elisei — în vreme ce-și așeza canarul la loc în vitrină — străluciau în apa unor urme de lacrimi?!

— Dar nu ești fericită Elise?!

— Fericită? Fericită!...

— Ești bogată, ești frumoasă...

— Prin asta înțelegi tu fericirea Anghel?

— Bine, dar a nu te sbuciuma în nevoile vieții așa de crude, a avea la dispoziție totul, este oricum o fericire, cred...

— Nu Anghel!... Ia stai puțin colea! — Se așezară alături pe sofaa de lângă pian. Fericirea e altceva decât bogăția și lipsa de grijă... Fericirea este dragostea Anghel... Uite, vezi... aproape cred că mă judeci rău... În definitiv ai dreptate... Dece nu m'ai judeca rău? Te-am luat de mână într-o noapte de bal și te-am dus cu mine și m'am oferit ție, ție un necunoscut...

— Cum să nu mă judeci rău?...

— Dar... Elise...

— Taci! Taci!... Știu că ușurința cu care privești o femeie în asemenea cazuri... Adulterul e imoral. Numeni nu te întreabă care îți sunt motivele că îți înșeli bărbatul cu cel dintâi venit...

Anghel, s'o știi dela mine, femeile au nevoie să fie iubite.

Ele nu înșală decât în goana după idealul dragostei...

Eu am bărbat, cum toată lumea o știe... și totuși, dragul meu, bărbatul acesta pentru mine nu există. Un om bătrân consumat și pe deasupra încărcat cu pasiunea afacerilor lui.

Crezi tu că mai are grijă de mine? Nu! Amanța lui e petrolul... De câteori erumpe o sondă, vine acasă halucinat de fericire, îmi povestește cu amănuntul toată operația până eu găsit izvorul. Calculează apoi cantitățile eventuale și însfârșit banii... banii ce vor fi scoși din zestrea acestei amante. După aceea să culcă obosit și doarme în timp ce eu mă frământ lângă el în flacăra tinereții mele.

Nu Anghel! nu mă judeca rău! Nu sunt vinovată. M'am căsătorit la 18 ani fără voința mea. Dar chiar eu voi de ar fi fost... Ce ști o fată la 18 ani, din misterele vieții? O ei și-o asvârli în brațele cuiva, fără să-ți dai seama de tragedia de mai târziu a sufletului ei. Nevoi, interese, calcule... iată singura rațiune ce dictează în asemenea împrejurări!...

Iată ce ar trebui să fie socotit ca imoral!...

Un șir de lacrimi îi alunecă pe obraji aprinși — dar haide mai bine să-ți cânt ceva... Ceva din Chopin... Nu?... E muzica mea favorită...

Trecu la pian și începu să cânte din „Mazurca”. Cele auzite și pasiunea înflăcărată a cântecului, îl derută pe Anghel Gânju dela planurile lui cu pădurea. Ea

fi vorbise cu scârbă de bani și el avea nevoie chiar acum de intervenție care nu visa alt scop decât bani. Ii era aproape neceaz de sentimentalitatea în care se înglodaseră lucrurile... Dar muzica încetă curând și Elise trecând lângă el, îl înălțui de gât strângându-l aproape și răstogolindu-se pe sofa, într'un spasm nervos.

Anghel Gânju își petrecu toată ziua la doamna Dimitropol. Înălțuit în brațele ei, udat de lacrimi nestăpânite și care nu aveau altă explicație decât doar aceea a stărilor de isterie cu satisfacții puternice până la durere, el nu-și dădu seama de propria-i situație. S'ar fi zis că s'a lăsat scufundat înadins în acest nămol cald de plăceri pline de primejdie. Rațiunea lui, demontată ca un ceasornic pe masa maestrului bijutier, nu-și putea aduna piesele într'o montură care să-i dea funcția firească. Încerca să și-o verifice măcar în fragmentele ei organice. Dar risipa acestor fragmente printre multe alte scule, surupuri, plăci rotite, împrăstiate pe tegheaua vieții, făcea să nu mai priceapă nimic, asemeni unui necnec neinițiat. Trebuia să vină mâna nevăzută a celui ce demontează ca să poată pune ordine în tot, ca să poată reda din nou ceasornicul minunat. Avu impresia la un moment că el însuși nu e decât o părțică neînsemnată, cu un rol determinat mai de nainte în tainicul resort al acestei lumi.

De este așezat în masa sensibilă a popilor de contact inițiatori de mișcare, sau în piatra dură a temeliei — o clipă nu poate să-și schimbe locul prin propria-i putere... Poate, ideea de gândire cași ideea de voință, nu e altceva decât o stare a acestui complex în care sântem ficsați cu rolul ce avem de împlinit. Socotim gândirea ca un fenomen superior al vieții, pentru că numărul celor animați de această stare, e mai mic decât al celor ce nu gândesc. Socotim, poate, voința, ca o virtute, pentru că scopul naturii e împlinit cu un număr restrâns de pătimiși ai voinței... Și încă, atunci când unul din aceștia e de prisos în funcția ce are de împlinit, mâna nevăzută a maestrului etern îi schimbă locul și rolul. Astfel, omul de înaltă voință poate ajunge la un moment dat, cel mai nevolnic om.

Există o singură cale de a nu primi ordinea tainică a naturii. Să te suprimi din viață. La acest gând, Anghel Gânju, sări de pe sofa drept în picioare — și într'o clipă își prăbuși ca într'un gol fără fund, tot balastul acestor idei; eflorosența unei stări de oboască și poate de abuz de viață.

Și iarăși, ca scos din apele limpezi ale unui râu de munte își simți trupul înviorat — și lumea își luă înțelesul ei, pe care o clipă de rătăcire nu putea să i-l schimbe... Aventura căpăta astfel frumusețe și chiar poezie. Putea să renunțe la ea ori când... Numai să aibă cu ce să-i înlocuiască avantajele.

O socoti ca un bun pe care nu-l plătea cu nimic. Și spiritul lui neîncațușat, putea oricând să-și urmărească o ființă cu tot elanul tinereții de care dispunea și necercată încă în toată puterile... Făcu viori câțiva pași în lungul salonului așa cum obișnuia să se miște în camera lui, când auzi din dormitorul vecin cu salonul, glasul dulce și melodios al doamnei Dimitropol.

— Nu te plictisești dragă Anghel?... În-

dată sunt gata... Mașina a venit dela garaj... Mergem numai decăt...

Anghel trecu în anticameră și-și îmbracă pardisiul și după câteva momente, alături de Elise Dimitropol coborâ scările.

Un Buic închis îi aștepta jos cu volanul stăpânit de un șofer tânăr, aproape un copil, cu o figură de Oltean ager.

Acesta, după ce își primi stăpâna și musafirul în mașină, ceru direcția, să înclină respectuos și viră cu iscusință prin poarta de fier, deschisă larg între zidurile înalte de beton...

— La ce te gândești Anghel? — începu cea dintâi doamna Dimitropol, observând că prietenul ei nu spune nici un cuvânt.

— Propriu zis nu mă gândesc la nimic.

— Nici la mine?

Anghel băgă de seamă că Elise Dimitropol nu se oprea la plăcerile relațiilor lor, ca avea tendința să lungească într'un făgaș mai adânc. Atențiunile ei de fiecare moment, privirile ei din plasa căroră nu-l scăpa, schițau o iubire plină de pasiune. Chiar întrebarea „Nici la mine” nu era o simplă replică, în alte împrejurări destul de ironică, ci expresia unei dorinți sincere. Acest lucru Anghel îl vedea fără de sens câtă vreme inima lui, închisă parcă înadins nu tresărea cătuși de puțin la gingășiile și răscolirile doamnei Dimitropol...

— Pentru ce să mă gândesc la tine Elise? Sântem doar împreună și dincolo de prezența noastră, nu știi de ce ar trebui să ne mai căutăm...

— Tocmai aceasta aș vrea eu...

— Dar Elise, ce sântem noi decât niște prieteni care au depășit barierele firești înainte de a se cunoaște?

— Da, și asta datorită mie... nebuniei mele... dorului meu de viață... Dar crezi oare Anghel, că asta e tot ce voia sufletul meu?... Nu! Asta poate e partea cea mai neînsemnată... Aș vrea să ne cunoaștem Anghel, cum ai spus tu, dincolo de prezența noastră.

— Ce rezultat poate avea Elise, acest lucru?

— Rezultat?... Dar fericirea unei clipe mari, în care două suflete s'au contopit și-și caută înmul dragostei nu este un rezultat?...

Anghel coloră cu un zâmbet încurcătura în care se afla, în vreme ce cuvintele potolite, discrete, ale doamnei Dimitropol continuau ca o anexă în ritmul regulat al motorului cu mică viteză.

— Cea mai înaltă aspirație atinsă și pe care totuși n'o pregătim cu gândul și cu fapta, ei este sădită în noi din începutul lumii, nu este oare acest rezultat?... Chiul plantei încă în năgure de a sparge bulgării și de ași suga seva în sus prin toate fibrele ei, nu este răsplătit oare cu floarea ce-o va încununa?... Noi, Anghel, sântem ca niște plante. Toată truda noastră nu e decât să înflorim acea minunată floare care e sufletul. Dar înflorirea sufletului n'o putem avea decât în iubire... Să nu răzi Anghel!... Ți-am arătat acasă un canar înușătat. Ei bine acest canar mi-a înflorit mie sufletul.

Singura suflare pe care am iubit-o a fost canarul meu...

El îi cânta în toate diminețile și cu visam, visam atâtea închipuiri și în cântecul lui îmi distilam simțirea și eram fericită. Canarul meu nu-mi dădea nimic din ceea ce e lumesc și totuși cântecul lui îmi dădea tot ceea ce îmi trebuia ca să văd frumoasă această lume. Îmi dădea în cântec sufletul înflorit de nostalgiile moștenite în lingura lui de sânge și de mângăie-

rile mele. Da Anghel, păsările înțeleg ea și oamenii și iubesc ea și ei... Crezi oare că mierla sau privighetoarea își fluieră cântecul inconștient?... E absurd!

Canarul meu era atât de vesel și punea mult sentiment în pîruitul lui de câte ori îl alintam și-l sărutam. Era destul o zi să nu mă duc la colivie pentru că să-l găsesc posomorât, cu ochii lui ca două mărgele, plânși și sburlit de neastâmpărul așteptării...

Între sensualitatea nepotolită, înțelesul și plăcerile cărării de până acum și desio-voltura sufletească în corolarul gândirii delicate din acest moment, era o deosebire ce îl făcea pe Anghel să atribute prietenii lui o originalitate ciudată cu calități destul de rari. Niciuna dintre prietenele de până acum, nu-i vorbise astfel... Dar doamna Dimitropol continua.

— Câteva săptămâni după căsătoria mea l-am găsit mort în colivie. Am chemat un veterinar să-mi spuie cauza morții și nu mi-a dat nici un rezultat precis. L-a învârtit pe-o parte și pe alta, a băguit ceva în timbajul lui științific și la insistența mea, a spus că trebuie să-i facă autopsia ca să-și poată da bine seama de cauza morții. I am zis că poate face acest lucru dar să nu-l distrugă fiindcă vreau să-l împiez. Și i-a scos măruntaile într'o farfurie și s'a uitat la ele și s'a uitat la mine, vînd parcă să afle de ce în atât de mult să află cauza morții unui biet canar... Sau poate se gândea să inventeze o formulă mai savantă în vederea onorariului ce avea de primit.

— Va fi murit de cord domnule doctorizei eu când dânsul, bucuros că i-am netezit calea, adăogă:

— Da, s'a sbătut cumva în colivie și i-a venit prea mult sânge la inimă — dacă nu se va fi intoxicaat cu boabe alterate. Iată dar Anghel, moartea canarului meu rămasă mister. Și totuși... eu cred că murit de lipsa mea, de lipsa mângăierilor mele.

— Dar asta ar fi egal cu o sinucidere Elise — și cred că atribute prea mult unei păsări — întrerupse Anghel.

— Nu tocmai o sinucidere... dar cum eu nu-i mai aveam grija, cum viața nouă în care intrasem, nu-mi mai lăsa timp să-l mângăi, să-l sărut și să-i răspund la cântec cu ciripirile mele, el, de bună seamă, nu mai avea nici-un entuziasm și a murit de tristețea sârmanul. Mult trebuie unui canar?...

Anghel Gânju, crezu oportun s'o întreprindă din sentimentalismul acesta, când deodată la o mașină cupea, oprită înaintea Buicului, se auzi un țipet și un geam lateral sări îndără pe pietrele pavajului. Erau pe porțiunea șoselei între Hipodrom și vila Minevici.

— Vezi ce este Anghel!...

Șoferul stopă brusc și Anghel coborâ repede. Se auzeau glasuri: „...Lasă-mă să cobor!... Lasă-mă să cobor!... Stai ascultă...fii liniștită!... Și în timp ce Anghel ajunsesse în dreptul acelei mașini, o voce cunoscută îi lovi timpanele:

— „Oh! Anghel! scapă-mă Anghel!

G. TALAZ

ISPITILE

— EROS, PLUTUS ȘI GLORIE —

de CHARLES BAUDELAIRE

Doi diavoli minunați și o drăcoaică tot atât de extraordinară, s'au suit astă noapte pe scara misterioasă pe care iadul ia cu asalt slăbiciunea omului adormit și comunică pe ascuns cu dânsul: și au venit să mi se înfățișeze mândri, în picioare drepte ca pe o estradă. O splendoare sulfuroasă se răspândea în jurul acestor trei personaje care se desprindeau astfel din negura nopții. Aveau aerul atât de mândri și puternici încât i-am luat mai întâi drept adevărați zei.

Fața primului drac era a unui sex îndoiș și în trăsăturile trupului său avea ceva din mlădierea Bacușilor antici. Ochii lui frumoși împăgînați, de o culoare închisă și nelămurită semănau cu niște micșunele încărcate cu lacrimile greoaie ale furtunei; iar buzele întredeschise ca niște potire calde din care se răspândeau miresmele unei parfumerii, și de câte ori suspina, insecte cu parfum de mose scânteiau zburând în jurul suflării lui calde. Imprejurul tunicii sale roșii era încolăcit ca un brâu un șarpe strălucitor care cu capul ridicat întorcea galeș spre el ochii lui de jeratec. De acelas brâu vin erau atârinate alternând cu sticlute pline de licori sinistre, cujite strălucitoare și instrumente de chirurgie. În mâna dreaptă ținea o altă sticlută al cărui conținut era de un roșu viu și care avea drept etichetă aceste cuvinte: „Beți, acesta e sângele meu, un minunat tonic“. În stânga avea o vioară care pe semne că-i servea să-și cânte plăcerile și durerile, și să răspândească contagiunea nebuției sale în nopțile de sabbat. De glesne delicate atârnavu câteva inele dela un lanț de aur rupt, și când supărarea ce urma din această cauză îl silea să plece ochii spre pământ, privea cu vanitate unghiule picioarelor, strălucitoare și lustruite, ca niște pietre șlefuite.

El mă privi cu ochii lui nemângâiați și măhnîți din care se răspâdea o înșelătoare beție și-mi zise cu glas armonios:

Dacă vrei, dacă vrei, te voi face stăpânitorul sufletelor, și vei fi stăpânul materiei viețuitoare, mai mult decât poate fi sculptorul lutului: și vei cunoaște plăcerea vesnic reînnoită de a te despăra de tine însuși, și a te contopi în alte ființe, și de a putea atrage sufletele până a le contopi toate într'al tău.

Și-i răspunsei: — „Foarte-ți mulțumesc! n'am ce face cu marfa asta de suflete, care fără îndoială nu valorează mai mult decât sârmanul de mine însumi. Cu toate că mă cam rușinez să-mi recamintesc, nu vreau să uit nimic: și chiar dacă nu te-aș cunoaște monstru bătrân, misterioasă ta culțărie, fiolele tale dubioase, lanțurile în care sunt încercate picioarele tale, sunt simbolurile care lămuresc destul de limpede nepotrivirea prieteniei tale.

Păstrează-ți darurile“.

Al doilea drac nu avea nici acel aer tragic și surâzător, nici acele apucături ademenitoare, nici acea frumusețe delicată și parfumată. Era un om mareț împunător, cu fața lată fără ochi, a cărui burta greoaie atârna peste coapse, și a cărui piele era aurită și ilustrată ca de un ta-

tuaj, cu o mulțime de figurine mișcătoare, reprezentând multiplele forme ale mizeriei universale.

Erau oamenii jigăriți care se spânzurau de un cui, erau pitici diformi, slabi a căror ochi rugători cereșeau mila, mai bine decât mâinile tremurânde; apoi mume bătrâne purtând în brațe stărpituri auzitate de sânul lor slăbit.

Mai erau încă și alți mulți desmosteniți. Diavolul cel mare bătea cu pumnul pe burta-i imensă, din care eșea atunci un lung și răsunător sunet de metal care se sfârșea într'un nedeslușit geamăt format din nenunțate voci umane.

Și el râdea arătându-și cu nerușinare dinții stricați într'un hohot de râs dobitoceșe, ca unui oameni din toate țările când au prânzit peste măsură de bine. Și aceștia îmi zise:

— „Pot să-ți dau cu ce se poate avea totul, ceeace pune în valoare totul, ceeace înlocuiește totul!“ Și se bătu pe pântecule monstruos, al cărui ecou sonor tălmăci cuvântu-i grosolan.

Mă întorsei scârbit și răspunsei:

— „N'am nevoie de mizeria nimănu pentru folosința mea, și nu-mi trebuie o bogăție amărîtă de toate nenorocirile reprezentate pe pielea ta ca pe o hârtie de perete“.

Cât despre diavoloaică ași minți dacă n'ași mărturisii că la prima vedere îi găsisii un farmec ciudat. Ca să definesc acel farmec nu l'ași putea compara cu nimic mai bine decât cu acela al femeilor foarte frumoase în declin, care cu toate astea nu îmbătrânesc, și a cărei frumusețe păstrează farmecul pătrunzător al ruinelor. Părea tot deodată imperioasă și dășirată, ochii săi cu toate că erau obosiți, aveau o putere fermecătoare. Ce mă impresionă

mai mult fu misterul vocii sale, în care regăsii amintirile contraltelor cele mai duioase și puțin din răgușala gătlejurilor neconținut udate cu spirtoase:

— „Vrei să cunoști puterea mea? zise zeița mincinoasă cu glasul ei drăgălaș și paradoxal. „Ascultă“. Și duse la gură o trâmbită colosală împanglicată ca o trișcă, cu toate titlurile tuturor jurnalelor lunii întregi, și prin acea trâmbită strigă numele meu, care răsuna în spațiu cu sgomotul a o sută de mii de tunete, și se înapoe la mine repercutat de ecoul celei mai îndepărtate planete.

„Drace!“ mă gândii eu pe jumătate învins, e lucru serios! Dar examinând mai de aproape seducătoarea femeie, mi se păru, în chip nelămurit că o cunoșteam pentrucă o văzusem bând cu câteva hai-manale cunoscut mie: și sunetul aspru al aramei reaminti urechilor mele, nu știu care suvenir al unei trompete prostituate.

De aceea răspunsei eu tot disprețul: — „Du-te! Nu sunt făcut să mă căsătoresc cu amoreaza unora pe care nu vreau să-i numesc“.

Desigur aveam dreptul să fiu mândru de o astfel de abnegație. Din nenorocire însă mă deșteptai și-mi pierdui tot curajul. În adevăr, îmi zisei eu, trebuie să fi fost prea greu adormit ca să am astfel de scrupule. Ah! dacă s'ar întoarce pe când sunt deștept, n'ași face așa mult pe delicatul! Și invocai diavolii cu glas tare, rugându-i să mă ierte, oferindu-le să mă dezonorez de atâtea ori cât ar trebui ca să merit favorurile lor; dar pe semne că-i jignisem foarte mult că nu se mai întoarseră nici o dată!

În românește de EUFROSINA PALLA

POEME IN PROZĂ

VINO, PRIETENE...

de MIH. RODAS

E' grea, în noaptea această — și pentru todeauna — inima mea. S'ar zice că durerea mea s'a revărsat, precum potopul în momentul când așteptam zorile dulci. O fum! prietene, săvârșește minunea ta și otrăvește-mă. Numai tu cunoști durerea și amarul meu, numai tu ai întovărășit gândurile și ai cunoscut adâncurile inimei mele.

Știi că m'am apărut vitejește să-mi rețin iubirea, știi că am pășit înainte făcând să mă tem de dușmani și prieteni, drumul cel larg și cărarea îngustă. Știi că am vânturat steagul pasiunii mele, cu conștiința fermă — toate le știi, tu, prietene iubit, drepturile ca și faptele mele sufletești, ca să mărturisești că nu merit batjocura și condamnarea.

Întunerecul e des în noaptea asta și'n zadar aștepti cântul cocoșilor. Au adormit și ei adânc și singur sufletul meu veghează. Lumina albastră a Atticeii în za-

dar o aștepti: s'a stins și s'a pierdut din orizontul nostru. Așa sunt oamenii, te-au învinit și pe tine că într'o zi vei fi moartea mea. O, de-ar ști ei cum te implor să devii în noaptea aceasta mântuitorul meu!... Crede-mă, oamenii nici o dată nu vor cunoaște unde se ascunde adevărul și unde virtutea.

Amară-i nașterea noastră, crudă recompensa și tragic sfârșitul. Vino, în zadar aștepti cântul cocoșilor; nu vor apare zorile. Fă-te un nor des în camera-mi și aruncă peste mine giulgiul morții...

În românește de M. P. CAMBITZIS
Balcei

critica literara

GIB I. MIHĂESCU: „Brațul Andromedei“ (Roman, — Editura «Națională»)

Titlul cărții se întemeiază pe acest final magnific: „In sufletul lui Lazăr clo-cotea un cazan cu smoală. Nările lui cău-tau aerul pur al înălțimilor, ochii îi se îndreaptă ca la un liman spre minunatul braț cerese întins deasupra veciilor...”

„In noaptea cu luministe ciudată, doar finte stelelor mari punctează constela-țiile. Din trupul rombic al Pegasului, An-dromeda se lasă într-o parte, întinsă ca un braț oeritifor. E brațul unei alte An-dromede a închipuirii lui, ocupând o con-siderabilă regiune cerească, cu capul pier-dut în aureola lactee, cu trup și membre aleătuite din constelațiile învecinate.

„Dar tot ce este mai mândru, mai ma-jestos în această întrupare de stele, e toemai acel braț minunat și rotund întins spre Septentrion în extremitatea căreia el stie minunea de safir a Secunde din Gama, ca un inel nestimat în degetul mic...”

Nu vă închipuiți că e vorba de Andro-meda, fata lui Cefeu și al Cassiopei: An-dromeda care a avut îndrăzneala să se declare mai frumoasă ca Nercidele. Pen-tru a-și răzbuna nimfele marine, Neptun a stărnit un monstru al mării ca să pus-tiască Etiopia, țara lui Cefeu (probabil o veche confuzie cu Egiptul sau Tripolita-nia de azi).

Consultat oracolul lui Amon, — acesta a declarat că îndrăzneța fecioară, le-gată de o stâncă trebuie lăsată în voia și plăcerea monstrului. Gata să fie sfâșiată, când apare Perseu, cavalerul încălecând pe Pegas, care a omorât monstrul, a dezle-gat pe frumoasa Andromeda și a luat-o în căsătorie.

Aceasta e povestea Andromedei, care, după moarte, a intrat în rândul constela-țiilor cerești, alături de Perseu, bărbatul ei și alături de Cefeu și Cassiopeea, pă-rinții săi.

„Brațul Andromedei“ nu are nimic mi-tologic: este foarte actual, subiectul și se petrece într'un oraș de provincie al ve-chiului regat din România-Mare.

Sunt tipuri de provincie așa de bine prinse cum n'am avut de la Caragiale, ca profesorii Yucol Cornoiu, politician de frunte, care ajunge ministru, ca Andrei Lazăr, profesorul de matematici, eroul principal, ca Nedan sau Nae Inelescu — poate cel mai pitoresc. Foarte bine zugră-viți și prinși în cadrul lor, tânărul Ne-noveanu și femeile atât de vii, Sultana, (Ioselina lui Cornoiu, prima lui soție), Ti-na Nedan, divorțată lui Nedan și sedu-cătoarea d-nă Cornoiu.

„Brațul Andromedei“ este un roman de moravuri de provincie. E „Serisoarea“ lui Caragiale, dar nu caricaturată, ci prinsă, în plină viață a unor intelectuali, cu adevărată cultură. Tipătescu a evoluat în Cornoiu, profesor de istorie, care divor-țază de prima lui soție „Ioselina“ ca și Napoleon — pentru a lua o aristocrată autentică și frumoasă, pe o Maria Luiza.

Nedan este un personaj autentic de

profesor, al cărui ideal este, după școală, un pahăruț de vin; și multă flecăreală politică.

Nae Inelescu este tipul cel mai desăvâr-sit, poate. E un Don Juan, cu statură ri-dicolă și cu o mustră de băcan, dar foarte inteligent cântă bine și prinde „muște“, cum poate și unde poate în herbariul său amoros.

Da eroul romanului este un tânăr mate-matician, profesor la liceul local, îndră-gostit de astronomie, care a și instalat în camera lui de mahala un fel de telescop primitiv ca să observe ritmul stelelor. Un imens naiv, care cade amorezat de super-ba d-na Cornoiu, interesată prea mult de acest exemplar de elită omenesc, pe care-l sărută, pe care îl iubește până a-i da o întâlnire, care se termină cu un act de tragedie. Toate din vina bietului profesor, care crede că se cucerește o femeie cu me-todă: „Era grozav de sigur că o serie de duble colorate, inelul lui Saturn, un de-taliu de creste lunare, calotele polare ale lui Marte, pata roșie din Jupiter, nebu-loasa Andromedei și a Căinilor de vână-toare, înfășurit tot ce e mai senzațional“ în spectacolul cerului, vor fi deajuns ca s'o biruiască definitiv, s'o lege în lanțurile grele ale pasiunii oarbe — pe care —, el, amatorul amorezat de cer le simțea atât de solide și de dulci — de luciul în noapte, al tabului de alamă, despiciând tainele nevăzutului...”

Dar autorul, prin eroul său, Andrei La-zăr, se înalță până la sublimul unei poe-mi:

„Căci credea până acum că acolo, lăn-gă ocularul lunetei se desparte hotarul lu-mei: credea că e de ajuns ca în cercul de întinerie al obiectivului să apară deodată cele două picături: de rubin și de zmarald ale Alfei din Hercule, pentru ca să simtă că a băut din Apa Nepăsării, că poate hoinări măntuit cu totul de lumesc pe su-rele căi ale haosului: era secretul tăriei lui, pe care și-l mărturisise, cu satisfacție acolo lângă ochian în nopțile profunde de vară. Credea că a rezolvat definitiv pro-blema necumatei neliniști a mistuitoare-lor miragii: și acuma, iată, simțea că fe-mecă asta atât de apropiată de dânsul, cu ochii acestia atât de nepătrunși, cu sură-sul atât de molesitor, cu sufletul parfumat, nu va rămâne dincoace de ocular. Căci pă-rul acesta cu reflexe de aur pierdut în noapte nu era altul decât culoarea îmbă-lătoare a astrilor: îl vedea acum împle-tindu-se printre constelații, desfăcându-se de inelul lui Saturn, luminând misterios ca o chemare a haului în straniul neclin-firilor îndepărtate cu milioane de ani de lumină ale aparițiilor nebuloase.

Și o privia uimit cu ochii turburi de boală; iar ea surâdea tronând de acum stăpână pe sufletul acesta sfărâmat căte-va clipe, căci desi nu văzuse nici odată steaua Alfa din Hercule și nici habar n'avea să facă apropieri între părul ei și cu-loarea astrilor, ea ghicise fără prea multă amăgire că inima asta deschisă de copil este de acum a ei: se strânge, se umflă, trăește prin ea și Doamne, va trebui să înceteze de a mai bate la cel mai mic semn al ei”.

În acest pasagiu stă toată dinamica.

subiectului. Andrei Lazăr, omul cast, ina-morat de aștri, nu cunoscuse femeia și când s'a găsit cu una și toemai cea mai inaccesibilă imaginației lui, îl iubește, — își pierde cumpătul, sufletul lui se revărsă într'o patimă acaparatoare. Si ar fi rămas un vis de Mai această „fantezie“ sau ton-nă a d-nei Cornoiu, sărutând un „copil“, dacă n'ar fi avut ideea năstrușnică să vie la el acasă.

Nefericitul amorez nu se comportă ca om: el rămâne sluga lunetei, pe care o pregătește ca să-i arate „minunea“ inven-ției sale aceleia care venise pentru altceva.

Când intră în camera lui, cu lumină în șesmece, d-na Cornoiu asistă parcă la o scenă din Faust în luptă cu Mefisto.

Luneta, însă, nu funcționează, supusă u-nei tensiuni supreme, ca să-și dea maxi-mul randamentului său, se distruge prin-te'un sgomot infernal. Lazăr nu mai vede că în față este ființa adorată: el își pier-de capul în fața catastrofei sale științifi-ce. E aproape un lunatic și un bezmetic. Când crede că poate să arate ceva d-nei Cornoiu, ea dispăruse, cu gândul că are de-aface cu un nebun.

Deziluzionată, zdrobită, poate, într'o sca-ră, pe când pleacă cu expresul spre Bu-curești, la bărbatul ei, care este ministru și infidel ca soț, apropierea lui Lazăr o scoate din fire: e convinsă că „nebulul“ vrea s'o asasinizeze. Fuge, în societatea lui Inelescu, salvator de ocazie, iar el, uim-it, procețează în constelația Andromedei „brațul“ de zăpadă al aceleia, care era să-i turmenteze viața.

Episoadele deurg, în mod natural: di-versele scene, foarte savuroase, ale celor trei profesori, cari petrec, găsindu-și idea-lul într'un „hotel garni“, cu „damo“ de va-rieteu, apucăturile de crai ale lui Cornoiu, care, prin atavism, se întoarce la prima nevastă, pățania lui Nedan, înșelat de pri-ma nevastă cu un student al său recășo-rit cu o madamă de hotel, care are înăl-țimea femeilor celebre, ce-i preocupă min-tea, cam simplistă, sunt de o naturalitate, zu-grăvite cu o vigoare de stil, animate de o psihologie minuțioasă și savantă pe alocu-rea, cari-l așază pe d. Mihăescu printre cei mai buni prozatori ai noștri.

Un pasagiu din foarte multe, care de-notă preciziunea desenului și măestria pe-nelului.

„Și ziua cea mare veni. O, parcă era o lumină de magie, în iatacul acela, în care amurgul de-abia mai răzbătea prin gre-lele podoabe ale ferestrelor!”

Din tainice locuri, abatjucuri de mătase cerneau cu aleasă artă, bizare împerecheri de colori: peste tot domoia sângierul vio-laceu de tăciune care moare, de parcă în toată încăperea asta, vetre invizibile de vrăjitoare și-ar fi vărsat nemșcatele pa-lori. Un semn numai, un singur semn și luminile ar fi prins viață, sifur ar fi înce-put să dănuiască, salamandre să se sbe-gue și'n oglinda fermecată din fund să apară goală și înaltă, strălucind de albă frumusețe, zeța tuturor anotimpurilor, deslegând cu un zâmbet vesnică întrebare chinuitoarea năzuință...”

„Brațul Andromedei este unul din cele mai reușite romane ale literaturii noas-

EUGENIU SPERANȚIA :

„Factorul ideal“

A vorbi, la această rubrică, despre scrieri mai puțin literare, nu mi se pare nepotrivit. Noțiunea „literatură“ este mult mai vastă decât se crede: departe de a echivala cu poezia, cu creațiunea artistică (având ca material cuvântul devenit imagine, ea se găndește la tot ce se scrie și în deosebi la atâtea lucruri interesante nu numai prin conținutul lor, cât mai ales prin forma literară în care acest conținut a fost îmbrăcată. Să adăog că, la unele din ele, acestui caracter care le face rubricabile aici, i se poate apropia un al II-lea: legătura lor evidentă cu scrisul artistic. E tocmai cazul interesantei scrieri, asupra căreia urmează să poposim, înrudite, dealtfel, și prin caracterul lor practic, utilitarist.

Dar să ne apropiem de fiecare:

„Factorul ideal“ al d-lui Speranția cuprinde 7 studii de însemnătate capitală în viața statului.

După primul (*Factorul ideal în viața națională*) cu caracter, mai mult istoric, urmează o strălucitoare pledoarie social-pedagogică intitulată: *Factorul ideal în pregătirea generațiilor*. Idealist incorrigibil d-șă, referindu-se la Societatea românească, se ridică împotriva utilitarismului îngust care domină, „de la o vreme, mentalitatea subiecții și debilei noastre clase conducătoare“, împotriva materialismului care „venit prematur, ea o boală la un organism repregătit, a zădărnicit din fașă cultivarea unui cler...“, iar din școală făcea „negustorie meschină de diplome și vânătoare după profesinii productive“. Firește, că, aiurea, lucrurile sunt departe de a se petrece la fel. Așa, în Anglia „învățământul a rămas medieval pentru că se caută „a se forma... oameni capabili să se miște îndemânatec în cereurile hunej Societății“. Pentru aceasta însă, la fac. de științe fizico-matematice, din cele 12 catedre, 2 sunt de filosofie. Și tot așa în Germania unde, la politehnice, „există catedre de filosofie, de istoria artelor, de istoria culturii, iar aceea din Zuerich are „o catedră de istoria literaturii, două de istoria culturii și a artelor, una de sociologie și 2 ... de filosofie“.

Concluziune: „nu există veritabilă pregătire științifică, nici veritabilă culturală, fără o repetată și obicinuită evadare spre domeniile cugetării pure și spre domeniile frumosului, singurele întregitoare, singurele deschizătoare de orizonturi“.

În „*Valorile literare ca element de coeziune națională*“, după ce, teoretic, se dovedește teza de mai sus, arătându-se că „razele literaturii și artei determină... fenomene de heliotropism pozitiv în creșterea și modelarea spiritului național“ se

evidențiază rolul pe care l-a avut Eminescu asupra sufletului românesc:

„Intreaga clasă instruită de azi e o clasă de eminesciani. Toți câți scriu și cugetă azi, în lumea românească, și toți câți pot avea preferințe literare, au trecut, cel puțin, printr-o perioadă de eminescianism fervent“ (48).

Și tot atât de interesantă concluziune: „Deocamdată nu există decât un singur fel de Români culti: sunt acei la a căror conformare sufletească, Eminescu... a contribuit câtva cu focul temperamentului și inspirației sale

„Iar acei în viața cărora Eminescu n'a introdus nimic, aceia ori nu sunt culti, ori nu sunt Români“.

Și tot atât de prețioase adevăruri ne comunică studiul următor în care ni se vorbește despre arta populară care „alături cu religia, limba, dreptul și tehnologia populară... constituie unul dintre organele indispensabile ale vieții oricărui grup etnic“.

Și cât de justă e acea „participare a savanului la guvernarea țării“ despre care ni se vorbește în articolul următor!

Ne interesează, — ca având mai multă legătură cu literatura — cel din urmă: *Arta ca educatoare*, cu specială aplicațiune la teatru. Ni se spune (de data asta lămurit) că „arta își pierde toată valoarea ei specifică — și, implicit toată puterea ei educativă, moralizatoare, atunci când nu mai e cultivată pentru realizarea frumosului, — ci pentu un scop eterogen extrinsec“.

Această moralizare se face prin calitățile sau virtuțile care „atrag în mod inevitabil adeviziunea unanimă“ și prin defecte care „atrag unanimă ostilitate a publicului“ (101).

Firește că nu putem înșta mai mult asupra acestei cărți atâ de bine scrise lăsăm cititorilor grija de a o căuta și de a se pătrunde de învățămintele ei.

PAUL I. PAPADOPOU

C. NARLY :

„Ispite și biruinți“

(Poezii, — Tipografia Bucovina, București)

Cu volumul de față ni se prezintă într'adevăr un remarcabil temperament poetic, alimentat de isvoare de inspirație lirică, nu însă în deajuns de înzestrat cu mijloace de expresie echivalente.

Poezia d-lui Narly este proiectată dintr-o stare de meditație evocatoare, transparentă a unei lumi interioare, în care artistul pare a-și fi găsit nucleul existenței spirituale

Exteriorizarea se împletește stilizată și cu tăietură de cursivitate muzicală în jurul unor motive de cele mai multe ori ni merite, fără însă a fi o pluralitate de aspecte și atitudini noi, capabile de mari eforturi personale. Volumul se deschide cu o bucată de meritoasă realizare: *Cutremurări sfioase*:

„Plutea 'n amurg o tainică lăcere,
Ca liniștea din preajmă de biserică,
Când adierea voastră de clerici
Milostivirea Domnului o cere.

Se aprindeau în înălțimi albastre
Tremurătoare lacrimi câte una,

Iar dintr'un plop mângâietoare, luna
Privea 'n adâncul sufletelor noastre.

Eu ascultam, cu ea la geam, cubântul
Abia desprins din liniștea naturei
Cu zâmbet dureros în colțul gurei
Priveam cum se juca în păru-i vântul.

Părea o sfântă 'n umbra inserării
Atât era de albă și curată.
Dacă'ar fi fost în marmoră sculptată
Șar fi numit Zeișa-Indurerării...

„De ce ești trist în seara asta oare?
„Te-am necăjit, ești supărat pe mine?
„Și genele în lacrimi îți sunt pline!
„De ce nu-mi spui și mie ce te doare?“

O, i-ai fi spus aluncea că mi-e dragă,
Că n'am iubit pe nimeni niciodată,
Și că sunt ani de când e așteptată
Să lumineze calea mea pribeagă.

Dar n'am putut să-mi spovedesc durerea,
Și, tremurând, m'am dus dela fereastră:
— Prefă-te gând în pasăre măiastră,
Și talmăcește-i visu-mi și lucrarea.

(pp. 11, 12 și 13).

De aceeași calitate substanțială, frumos cizelată sunt și celelalte bucăți din primul ciclu: *Era o floare albă...*, *Correspondență*, *Ispitele lucrării*, etc. cum și altele din restul cărții: *Figurine*, *Sonet platonician*, *Cântec*, *Tristețea vântului*, etc.

Fată de atmosfera de sentimentalism clasic, cel mai durabil, și mai general omenesc în poezie, în care pulsează inspirația poetului, o formă mai puțin liberă, cum de pildă se prezintă multe din poeziile de față, ar fi susținut desigur o părghie în promovarea artistică.

Apoi unele elemente prozaice, ca acele *Variațiuni libere*, cu „doi bătrâni“:

— Goală, goală, goală!
Ce fantasii perverse!?
Orice om cinstit va spune
Că prea departe merge:
Asta-i boală!

etc....

(pag. 90)

nu pot decât să scadă finuta ansamblului.

Volumul d-lui Narly vădește serioase preocupări de intelectualitate artistică, însă lipsite de un echilibru de gravitate proprie. Se caută și nu se găsește de cât în parte poetul, care are puțința să dea o amplitudine și rezonanță unor coarde de factură lirică.

Il credem pe drumul maturizării.

De aceea d. C. Narly, să nu ne păgubească de eventualele surprize la care ne așteptăm

GABRIEL DRAGAN

EPIGRAMA

El....

Vrăjit, te-am comparat c'un soare,
Și n'am greșit, iubita mea:
Apari, când vremea este bună,
Dispari, când vremea este rea!

Ștefan Ivanovici-Terențiu

ire, iar prin compoziția lui clasică, în sens de armonie, prin limba plină de pitoresc și vigoare, un model de limbă literară (nu provincială, care strică la cea mai mare parte din scriitorii moldoveni, mai ales), un roman foarte original, cu o notă larg românească și de o idealitate mistică, de o curățenie sufletească, ce încântă și înalță, care îndrumază și pasionează, în acelaș timp — contopind Jaolaltă literatura cea mai plăcută cu o știință de oameni și de subiect, corectă, precisă, larg cuprinzătoare.

ION FOTI

aşa şi-aşa...

ROMANII IN STRĂINĂTATE. Ne vin unele vești despre multipla activitate românească pe care o desfășoară — de aproape 4 ani — în Capitala Franței tânăra noastră compatriotă, d-ra Lily Nicolescu, absolventă a Conservatorului din București, scriitoare și conferențiară de talent. Comunicăm — deocamdată cititorilor noștri — puținele informațiuni de mai jos și promisiunea de a reveni atunci când împrejurările ne-o vor îngădui.

Amintim astfel că — în calitate de conferențiară — d-sa a tratat, în diferite împrejurări, subiecte despre sufletul românesc;

Femeile române scriitoare la Paris: D-ra Văcărescu, Contesa de Noilles, Principesa Bibescu; Jurnalismul și teatrul francez: Drepturile Românilor asupra Basarabiei etc.

Ca scriitoare a publicat — în ziarul „La Volonté” — povestiri cu subiecte românești. Informantarea lui Panait, o poveste etc.;

Ca vulgarizatoare și-a propus să popularizeze operele scriitorilor de valoare prin articole, lucru pe care l-a făcut, deocamdată, cu d-nii: M. Sadoveanu, I. Minulescu, N. Iorga etc.

Ca autoare dramatică și interpretă a reprezentat, la 15 Noembrie 1929, piesa originală: La Doina de l'amour — care aduce pe scenă obiceiurile pitorești ale poporului nostru.

Fiște că o asemenea activitate nu poate fi de cât încurajată. Personal regretăm că nu putem face de cât atâta. Nu ne dăm la o parte, însă, să o recomandăm celor în drept: rugându-i s'o sprijine — cu credința că pe de o parte — vor ajuta un talent real, pe de alta vor contribui la intensificarea unei propagande atât de utile.

DIN SUMARUL ultimelor numere ale „ad. lit.”

I. C. Visarion — Jane Cărăbăș și Cârstea Măcelarul;

V. Maximilian — Primul meu voiaj în străinătate; (491);

A. Blazian: De vorbă cu pictorul Marius Bunescu;

Archiloc de I. M. Marinescu;

C. Vernescu-Vâlcea. Cum am debutat în teatru; (493).

MULT MAI LITERAR. No 327 al „Culturii poporului” — aduce imagini prețioase în „Furtuna” d-lui Ion Constantinescu-Stejar (strofele I și III), vestea pe care ne-o aduce econ. D. Furtună despre cartea d-lui Jean Bantière: Viața și scrierile lui I. Creangă, tipărită în limba franceză (254+XXI) cu 25 de ilustrații considerat de d-sa ca unul din cei mai buni povestitori ai Europei; Grădina d-lui Al. Stamatiad și schița poporană: Bătaia lui Andrei cu Ion pentru Todora de Cezar Pruteanu, pe lângă numeroasele articole semnate de obicinuiții colaboratori ai gazetei.

„DOUA EPOCI din literatura românească”, este titlul unei comunicări pe care d. I. A. Basarabescu a ținut-o la Academia Română. E un raport fidel conștiincios și prietenos în legătură cu cele două înfășiseri — ante și post-belică — ale scrisului românesc.

Fără să fie critic, autorul isbutește să ne dea o icoană fidelă — și aproape completă — a acestei literaturi, plecându-se cu simpatie până la cele mai modeste cuburi ale scrisului românesc, notând cu fidelitate nume, precizând curente și grupări.

Interesantă — în deosebi — încheierea: „Ce-ar putea să mai urmeze... Apele nu s'au limpezit încă. Multe talente abia s'au afirmat... Să lăsăm timpul să hotărască și aripele noii generații să crească. Și mai ales să dorim celor ce vin de acum înainte să se bucure de mai multă sollicitudine și din partea oficialității... și din partea editorului-negustor, cât mai ales și din partea publicului nostru cititor, atât de redus astăzi și ca număr și ca putere de devotare”.

Comunicarea d-lui Basarabescu este un semn de prietenie, o îmbărbătare și un aviz. Iată de ce trebuie să-i mulțumim.

CAT DE BINE SUNT ORGANIZATE unele bisericute literare se poate vedea dintr'un articol al d-lui Demostene Botez: „Critica criticii” în care d. G. Ibrăileanu este considerat — nici mai mult nici mai puțin decât singurul critic român de azi. Aceasta — adăgă d-sa — „o spun fără simț de flatare, ei cu o convingere cu care se face o constatare de-acum istorică”.

Intru cât autorul articolului menționat face eroarea de a se erija în critic — îi vom da unele îndrumări: articolul d-sale constituie — pe deoparte — o reclamă deghizată, pe de alta — un simplu *do ut des*. În prima interpretare l-am fi admis desemnat la pagina reclamei, în cealaltă nu ni-l putem imagina.

Dar lucrurile iau o întorsătură și mai gravă în momentul când d. D. B. — spre a fi mai pe placul sefului d-sale literar — batjocorește pe ceilalți critici: d. Eug. Lovinescu, I. M. Dragomirescu. Intr'adevăr — în legătură cu acesta din urmă — după ce afirmă, cu bucuria unui adevărat descoperitor, că e bătrân — încheie că îi va da mai multă atenție când se ocupă „de umoristica românească, cea făcută cu voce și fără voie, d-sa fiind reprezentantul în rai al acestei din urmă categorii” ca unul care „a făcut toată viața... ghetă cu gumilastic care nu se mai poartă”.

Fiște că nu încercăm să discutăm aici nici valoarea d-lui Dragomirescu, nici pe aceea a d-lui Ibrăileanu, cari — chiar inegali — ar merita mai multă obiectivitate în tratament.

Vom sublinia doar faptul înstrășător că un critic de talia d-lui Ibrăileanu poate accepta astfel de apărători nevoiași și — mai ales — că un scriitor ca d. Botez poate scobori atât de dureros nivelul scrisului și al dreptei aprecieri.

IN DOUA EDIȚIUNI, una populară și alta de lux, a reapărut prețioasa „Istorie a literaturii române, Epoca veche” a d-lui

prof. Sextil Pușcariu, dela Universitatea din Cluj.

Fiște că, pentru noi, cari am privit prima edițiune ca pe o adevărată binefacere, aprecierea crește simțitor de astădată, când ne vedem în fața acesteia „revăzută și întregită, completată cu o bibliografie critică și un indice, cu 82 de ilustrațiuni, dintre care șase planșe în culori în afară de text”.

E aici o adevărată minune — îmbinarea meșteșugită a unui text indispensabil și cu rigurozitate controlat cu o smedenie de clișee — de o claritate uimitoare — în măsură să-l lumineze și întipărească și cu cele mai pretențioase mijloace ale unei execuții tehnice ireproșabile, complet estetice și profund occidentale.

Încheind nu putem decât felicita editura Krafft și Drasleff din Sibiu care a făcut sacrificii tipăriturii un manual atât de prețios, iar pe d. S. Pușcariu îl rugăm să nu pregete spre a ne da și celelalte volume.

DOUA LUCRĂRI DE VALOARE sânt: „Anuarul Seminarului de literatură italiană” — dela Universitatea din București — tipărit „cu ocazia împlinirii a XX de ani de activitate” ai acestui activ seminar — și „Originele civilizației” a cunoscutului vulgarizator științific, d. Al. Alexandrescu.

Tipărite cu toată grija tehnicei moderne — ele vor constitui obiectul unor cronici viitoare.

INCA O FASCICOLĂ (No. 4-5) din „Revista literară”, a liceului Sf. Sava” cu aceeași pricepere întocmită aduce prețioase colaborări profesionale în fruntea cărora trebuie socotit articolul plin de tinerețe al bătrânului prof. Ion S. Floru.

E un frumos omagiu pe care înțelepciunea bătrânească îl aduce neastâmpăratului iuvenil:

„Să stai la o masă de brad trecând mereu prin minte cum să spui mai scurt, mai isbitor, mai concret faptul cel mai obișnuit este mai nobil decât să stai într'o cameră strâmtă ca o colivie, într'o atmosferă groasă de fum de tutun și să joci cărți cu alți colegi sau să povestești necuviințe... Să iei aceeași bucată, s'o copiezi de două, de trei, de zece ori, pentru o sialabă, pentru un articol, pentru o virgulă, însemnează o mare eucerie asupra lenii și o apropiere de perfecțiunea la care poți ajunge...”

Si din aceeaș grupă de colaboratori face parte d. Radu Gyr cu duiosul „Sfârșit de vânătoare”.

Dintre foștii elevi își dau — și de astă dată — concursul d-nii: C. I. Vâlceanu și St. Stănescu cu versuri așezate, d. Gheorghe Niculescu — cu o schiță, Gr. Melidoneanu etc...

Numărul e completat cu producțiuni valoroase de ale elevilor (Dan Zaharia, N. Burilianu, Alex. Moldoveanu, Const. H. Niculescu, Pop Constantin, Sorin M. Gh. Botez, Mircescu Gh., A. Costache, M. Zaharia, etc., cu interesante cronici și dări de seamă în legătură cu activitatea liceului sau de interes general, recenzii etc.

Execuția ireproșabilă. Revista poate fi cercetată și de persoane mature.

literara

O seama de cuvinte

Fernand Cortez nu fu bine primit de curtea spaniolă așa cum merită și cum spera el. Cu mare greutate putu obține o audiență. Într-o zi eși brusc în fața lui Carol Quintus care îl întrebă:

— Cine ești dumneata?

— Sunt un individ, răspunse cu mândrie eroul din Mexic, acela care v'a dăruit ca număr mai multe provincii decât toate orașele care le-ați moștenit dela părinții Voștri!!

După plecarea lui Ludovic al XIV-lea la asediul din Mons, doamna de Maintenon spuse d-lui de Louvois:

— Răspunzi d-ta de viața regelui?

— Nu, spuse primul ministru, dar răspund: că oa fi glorios.

Principesa de Conti, fiica regelui Ludovic al XIV-lea, își exprima mirarea către ambasadorul Marocului spunându-i că nu înțelege de ce mahomedanilor li se permite să aibă multe neveste!

— Doamnă, răspunse ambasadorul, la alte popoare calitățile unei neveste le găsești numai la o femeie pe când la mahomedani toate calitățile soției nu pot fi întrunite decât la mai multe femei!

Domna de Stael dorind să se convingă dacă ea este în grația lui Talleyrand mai mult ca o altă femeie îl întrebă într-o bună zi:

— Dacă s'ar întâmpla să cad în apă în același timp cu doamna X pe care din noi două ai salva-o prima?

— Sunt convins, răspunse diplomatul, că dumneata știi să înnoți ca un înger!

Ludovic al XIII-lea, pe când era copil, se juca alergând ore întregi în parcul dela Fontainebleau din care cauză veșnic transpira. Într-o zi un valet se grăbi să-i șteargă sudoarea cu o batistă.

Micul prinț refuză. Valetul îi explică că nepermișându-i se expune să răcească și în același timp îl rugă să-i explice cauza.

— Spune-mi te rog, când voi fi în război, cine va veni să-mi șteargă sudoarea?

Într-o zi, Maria Ana-Cristina-Victoria de Bavaria, soția marelui dofin, sta culcată pe pat și moșăta sau se prefăcea că doarme. Deodată într-o principesa de Conti, (fiica lui Ludovic al XIV-lea și al doamnei de la Vallière), care după ce o privi pe reținută alent spuse tare:

— Majestatea sa e tot așa de urâtă când doarme, ca atunci când este trează.

— Ei doamnă, răspunse doфина fără să deschidă ochii, nu toată lumea este copilul dragostei!!

bazar

O PISICĂ PENTRU UN BĂRBAT!

„Julia a recunoscut că e adevărat că mi-a luat bărbatul, dar ea mi-a declarat că dacă am să închid ochii și n'am să protestez, îmi va da în schimb o pisică chinezească. Nu-i asta curată bătaie de joc? Numai o prietenă... adevărată putea fi atât de generoasă încât să ofere o pisică chinezească în schimbul unui bărbat”.

Astfel își motivează Prințesa Nina Caracciolo, o dansatoare rusoaică, acțiunea întreprinsă la Curtea Supremă din New-York, prin care pretinde că d-na Iulia Hamilton să-i plătească 25.000 dolari daune.

Părta este fosta soție a nuvelistului american Cosmo Hamilton de care a divorțat acum un an, la Paris.

În plângerea ei Prințesa Nina susține că prietena ei profitând de prietenia cu Constantin Satarshaw, soțul dansatoarei, a reușit să-l convingă pe acesta s'o părăsească anul trecut. Aceasta e cauza că ea a divorțat de el.

Prințesa care a dansat în celebrul balet al lui Diaghilev, este văduva Prințului Genera Caracciolo din Neapoli. D-na Hamilton a fost înainte de a fi căsătorită cu nuvelistul yankeu, soția unui alt scriitor american Guy Bolton din New-York.

Din declarația pe care a făcut-o dansatoarea rusoaică reese că pentru această americană nici un bărbat nu prețuiește mai mult ca o pisică orientală.

CEA MAI ÎNALTA BANCĂ DIN LUME

Zilele acestea s'a inaugurat la New York cea mai înaltă clădire de bancă din lume, printr'un prânz ce s'a dat în sala de recepții dela al 54-lea etaj.

Acest „sgârâe-nori” are 71 de etaje și construcția lui a durat 377 zile.

Interiorul imobilului a fost astfel ornamentat încât amintește primele începuturi ale băncii Manhattan, în anul 1799.

Biourile de azi reproduc întocmai biourile de odinioară.

Banca Manhattan din New York este singura instituție oficială americană ale cărei acțiuni le deține statul.

În noua clădire vor fi instalate patru societăți finanțate de compania Manhattan. Acestea sunt: Bank of Manhattan Trust Company, International Acceptance Bank, International Acceptance Company și Bank of Manhattan Safe Deposit Company.

Aceste societăți au un capital deplin vărsat de 308 milioane dolari, putând rula însă un fond de 940 milioane dolari.

caricatura zilei

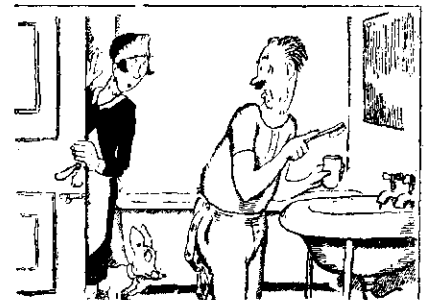
CLIENT VECHIU

— Acuzat, care îți este numele?

— Mai vrei și numele meu? Hm! se vede că sunteți nou d-le președinte: aci sunt mai cunoscut decât dumneavoastră.

„PENSIUNE DE FAMILIE”

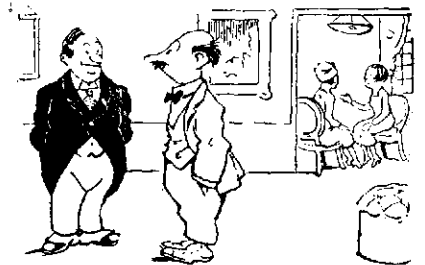

— Ați terminat, domnule, cu periuța de dinți?

— Nu. Dar pentru ce?

— Pentru că periuța dumneavoastră am pierdut-o ieri: aceasta este a portăresii și acum îi trebuie una și domnului de la numărul 12...

DEPINDE...

— Hei dragă! La femei complimentele se prind totdeauna...

— Da, de unde? Eu când îi spun nevesti-mi că îi stă de minune cu o pălărie veche, nu se prinde de loc!

(Pête-Mêle—Paris)

PE DRUMUL BĂRĂGANULUI

(FRAGMENT)

de C. SANDU-ALDEA

„Și în seara aceea, în bătătura hanului dela Trei Movile, el adormi târziu, nădăjduind să poată pleca mai curând spre a pribegi iar prin Bărăganul tainic și pustiu, prin Bărăganul „lui”, cum zicea el.

A doua zi se sculă de noapte și începu a mătura prin fața hanului. Apoi luă hărdăul și mulse vaca, dădu drumul vițelului să sugă, adăpă caii și îi duse la pășune unde îi împiedecă.

Când se sculă, Mocanu se cruci și chemănd pe Iana lui, îi zise :

— Ia te uită, ce vrednic e Cazacu nostru.

Dar femeia, căreia nu-i plăcea acest vântură-țară, răspuse ca și în seara trecută :

— Sita nouă cerne bine !

Cu toate acestea Cazacu părea hotărât să nu mai plece așa de curând dela ei. Spre a-l cerea, hangița, lăsă de mai multe ori bani în bătătură, pe nește sau pe teșghea. Cazacu în dădea totdeauna stăpânului.

Zilele treceau repezi și flăcăul câștiga din ce în ce mai mult încrederea stăpânilor.

Și într-o zi luminoasă de August, pe când stăpânii și „băiatul” se uitau îngândurați pe Bărăgan, o vedenie răsări din orbitoarele valuri ale apei morților. Era o uriașă făptură de om ce nu se vedea decât dela brâu în sus. Părea că plutește în văzduh, căci între ea și pământ juca tensurul undelor strălucitoare. Uneori lumina sârlele pe ea o subțire mantie de argint ce-ți lea vederile.

Hangiul își duse mâna la ochi și zise :

— E un om călare.

Și în adevăr : vedenia eși din apa morților și se lămurii, era un om călare. Călărețul se opri și hangiul îl recunoscu : era logofătul Stoian.

Cum opri în fața hanului, logofătul scoase picioarele din scări și aruncând piciorul drept pe deasupra capului calului, sări jos.

Uscățiv, desirat, cu mustățile lungi, supțiri și albe de par'car fi fost înmuiate în lapte bătut, cu niște ochi albaștri spalăieți și turburi, cu un semn de rană veche drept în mijlocul frunții.

Acesta era logofătul Stoian.

Legă calul de un pom și se așeză la masă supt umbrar.

— Cald !

— Strășnic ! — răspuse hangiul.

— Vin rece ai ?

— Pentru oameni de omenie se găsește

— Să vie un chiloman.

Cazacu dădu fuga în beciu. Apoi aduse o oală cu vin și un pahar mare pe care le puse pe masă înaintea logofătului. Acesta suflă odată pe deasupra vinului din oală și începu a bea lacom. Se opri odată, și apoi bău tot vinul.

— Mai adu una.

Se nita așa pe câmp și nu zicea nimic. Din când în când încrețea fruntea. Flăcăul aduse vinul și se dădu la o parte. Logofătul se nita la el și întrebă pe hangiul :

— Dar asta cine mai e ?

— Băiatul meu.

— De prăvălie ?

— Da !

— Cine te-a mai pricopsit și cu asta ?

Cazacu era cât p'aci să răspundă : „dra-cu” dar se opri.

— E un nepot de-al meu ! — miști hangiul.

— Așa ?! — se miră logofătul și rămase pe gânduri.

Apoi își bău vinul, nu zise nimic și plecă, fără să plătească.

Iar Cazacu se uită mult timp după el și o întrebare se ridică deodată în mîntea lui : „cum pleacă asta, fără să plătească ?”

La început crezu că logofătul nu va fi avut bani la el. Dar văzuse bine că hangiul nu însemnase nicăeri. Atunci ?...

La o săptămână logofătul iar pică. Și de astădată stătu mai mult. Luă pe hangiul la o parte și vorbi cu el pe șoptite. Cazacu se căzni să tragă cu urechia, dar nu prinse nimic. Vedea numai că hangiul se posomorise la față iar logofătul rânjia. Și, ca și rîndul trecut, Stoian bău și plecă fără să plătească. Flăcăul se uită fîntă în ochii hangiului și la urmă întrebă :

— A plătit ?

— Plătit, nepătit, asta nu-i treaba ta !

— se răsii stăpânul-său la el.

Dar după câteva minute hangiul îi chemă aproape de el și îi vorbi domol :

— Lai văzut ?... De șase ani de când mă fierbe așa fără apă. Vine, bea, pleacă. Ce-i pot face eu ? Să mă pun de pricină eu, dau de vreun necaz. Mai bine-l las în plata Domnului.

Cazacu nu zicea nimic... Trecutul lui îl atrăgea spre acest hoț de Bărăgan și nu odată îi trăzni prin cap să se ia după el și să-i spuie : „hai să hojim împreună !” Dar când se găsia în fața lui, un gând de vrășmășie îl sgudua și-l făcea să fiarbă de mânie.

Iar într'un amurg, pe când se întorcea cu caii dela pășune, logofătul îi esi în cale. El îi dădu bană seara și vru să treacă înainte, dar logofătul îl opri. Se uită lung la el, luându-l din jos în sus cu privirea, apoi îl întrebă :

— Ai cui ești tu, măi flăcăule ?

Cazacu stătu câteva clipe fără să răspundă. Vorbele stăpânului său îi veniră în mîntea : „Ce-i pot face eu ?” Apoi, ridicînd capul în sus și punându-și dreapta în sold răspuse răs-picat :

— A cui m'o Iua !

— Da' cum te chiamă ?

— Cum mi-ei zice.

Logofătul făcu ochii mari. Apoi îi închise ea un om ce vine dela lumină într'o odaie întunecoasă. Cazacu făcu la fel și se dădu mai aproape de el.

Câteva clipe stătură așa unul lângă altul, sfredelindu-se din ochi. Ai fi zis că sunt două umbre, două păsări de pradă pe care se lăsa pe nesimțite tainele înserării. Apoi logofătul rânji :

— Știi că nu ești prost ?

Flăcăul rânji și el :

— Asta o știu eu de mult !

— Cât îți dă ție pe lună Mocanu ?

— Cincizeci de poli pe an și cât oi putea fura și eu.

Logofătul se încrunță :

— Ia ascultă, măi picieule : cu mine să nu vorbești în doi peri, că te trăznesc.

— Măine, logofete ! — răspuse Cazacu și, dând călcăie calului, o rupse la goană, rîzînd cu hobote.

Ajuns la han, flăcăul povesti întămăla-rea cu logofătul. Hangiul zgâi la el niște ochi de om speriat, iar hangița avu un adănc fior de bucurie : s'a găsit, în sfârșit, un om care să răspundă logofătului. Și acest om nu era altul decât Mitrea Cazacu ! Ea îndreptă asupra flăcăului ochii ei frumoși în cari se îngemănau mirarea și mulțumirea și-l puse să mai povestească odată.

Dar hangiul nu rîdea...

Și vremea curgea... Drumeții prăfuiți po- poseau la hanul dela Trei Movile, beau ceva și plecau, se ștergeau în depărtările Bărăganului. Hangița rămănea uneori pe gânduri, urmărind norii ce pluteau încet pe sus. Și atunci îi venea să plece, să fugă departe de hanul în care-și îngropase tinerețele. I se urse cu pustietatea aceea, cu liniștea mare a câmpului. Ii era urît și-i era teamă. Nici ea nu înțelegea de ce o tot cerea o teamă dela un timp încoace. Peste pustiuil vieții ei de roabă și de schimnică plutia în roate mari de pasăre de pradă chipul logofătului Stoian.

Trecuse vara și începuse ploile de toamnă. Bărăganul era acum plin de o tristeță fără scamă. Secase apa morților de pe ogoarele lui și soarele se arăta rareori prin câte-o spărtură de nor. Drumeții se împuținaseră de tot și drumurile pustii te îndemnau la pribegie. Cărduri de ciori croncăniau prin văzduh, se abăteau pe câmp, ca niște uriași fulgi de funingine.

Și într'o seară tristă din toamna aceea, Cazacu se întâlni deodată cu logofătul în cale. Par'că răsărise din pământ.

— Stai nițel, flăcăule.

Flăcăul se opri. Logofătul rânji :

— Tot la han ești ?

— Tot !

— Adevărat că tu ești nepotul lui Mocanu ?

— Adevărat !

— Ii lu... De ce nu vii cu mine ?

— Unde ?

— Ce-ți pasă ?

Cazacu tăcea. Părea că se gîndește. Vîntul suera voinicește. Bărăganul era mohorit. Tufe de burueni uscate se plecau, se ridicau, iar se plecau, par'car fi zis : „hai, vino !”

— Unde ? — întrebă a doua oară Cazacu.

— Să hojim !

Logofătul spuse încet cuvintele acestea, dar ele răsunară în sufletul flăcăului ca o chinură prelungă și puternică. Și vîntul părea că le repetă și el, le lua pe aripile lui spre a împânzi cu ele tot Bărăganul : „Să hojim ! Să hojim !”

— Ii lu ! — răspuse flăcăul și porni în spre han să-și ia zeghia.

Interview-uri

...CU D-L G. IBRĂILEANU

Imi permite-ți să vă întreb, domnule profesor, ce mai faceți?

Sunt ocupat tot timpul. E foarte adevărat că activitatea universitară am întrerupt-o din motive de sănătate, dar suplinitorul meu, un eminent profesor, mă pune la curent cu atmosfera catedrei, cu lucrările colegilor și ale studenților mei dragi.

E un an și jumătate decând nu am mai văzut Iași. Să nu vă mire. Nici altă dată când îmi permitea sănătatea nu prea eram eu prezent pe ulițele lui. Nu cunoșteam altă cale de cât cea care duce la Universitate și mai departe la bunul meu prieten Mihai Sadoveanu. Vizitam destul de des pe ceilalți amici ai mei anticării. Nu știu dacă ați văzut cele câteva duzinae aprovizionate cu tot felul de rarități din toate domeniile de activitate literară și științifică. Librăria noastră „Viața românească” era întotdeauna la curent cu ultimele noutăți apărute în Occident.

— Care sunt cauzele care au determinat desființarea ei și mutarea sediului revistei „Viața Românească” la București.

— Sunt mai multe. Cea mai însemnată însă este criza de editură și librărie prin care trecem astăzi. Iași are un număr apreciabil — chiar foarte mare, în comparație cu București — de cititori de literatură și în genere de oameni cari intră zilnic în librărie să cumpere ceva. Populația studențească și cele câteva mii de elevi ai școlilor secundare și primare ne-au dat întotdeauna concursul și totuși a trebuit să capitulăm. Criza care bântuie în toate ramurile de activitate economică — și o instituție de acest fel e o entitate economică — ne-a ingenunchiat.

Sănătatea mea apoi, din ce în ce mai subredă mă împiedica să mă mai ocup efectiv de revistă. Asta a fost și pricina pentru care în ultima vreme a apărut cu așa de mari întâzieri.

Cu strămutarea ei la București, să năvălim că își va normaliza apariția. De altfel, schimbarea domiciliului n'are prea mare însemnatate pentru o revistă. Esențialul e să nu-și schimbe dela o zi la alta titludinea, cum am văzut că fac atâtea lei literare. Colaboratorii vor fi tot cei acei rămași toți credincioși la cari se va mai adăoga toate elementele tinere ce vor dovedi că merită să fie publicați de cea mai exigentă revistă românească.

— Cum a luat naștere „Viața românească”?

— În 1894, apare la Iași revista săptămânală „Evenimentul literar” — un fel de preludiv al „Vieții românești” — la care am colaborat împreună cu d. Constantin Stere. Amândoi, pe atunci eram

studenți. Ideologia literaro-socială a acestei reviste a fost determinată de d. Stere.

După dispariția „Evenimentului literar”, a rămas în noi nevoia de a comunica cu publicul care pe vremea aceea se găsea la o mare răspântie. Cea mai bătrână revistă românească „Convorbiri literare” nu mai era ce fusese în epoca Junimii, iar acțiunea semănturistă nu se ivise încă.

Depela 1900, am început să cugetăm la fundarea unei reviste. Pe atunci, marea criză socială, literară, politică și financiară începe să pună probleme fundamentale pentru „Viața românească”.

Tocmai în 1905 am început să trecem la fapte. În 1906, 6 Martie, a apărut primul număr al „Vieții românești”. Literatura, producția literară cădeau pe planul al doilea în preocupările și intențiile noastre. În articolul-program, revista nu-și lua niciun angajament literar. „Poporanismul” îl defineam din punct de vedere social, moral, politic și cultural. S'a întâmpilat însă ca toți scriitorii buni să ne dea ajutor.

S'a spus că am fost exclusiviști în literatură. E o greșală. În coloanele revistei, am tipărit concomitent pe un Agârbiceanu și pe un Minulescu, pe un Goga și pe un Arghezi. Am respins pe toți țărăniștii și pe toți moderniștii cari ni se păreau că n'au chemare. Acum, la cei de mai sus, nu se mai pune problema că sunt moderniști sau tradiționaliști. Sunt pur și simplu scriitori clasici.

Revista noastră a accentuat importanța specificului național, nu a tradiționalismului. Se face o confuzie, poate interesată, între specificul național și tradiție. Indiferent de trecutul lui, un popor are o fizionomie sufletească particulară, pe care adevăratul artist nu se poate să nu o exprime. Această constatare e atât de elementară că nu merită să mai fie argumentată.

— Cine trece atunci drept întemeietorul „Vieții românești”?

— Fondatorii propriu ziși ai „Vieții românești” sunt C. Stere, Ion Botez, C. Botez, M. Carp și eu mine.

— Revista a apărut în condițiuni tehnice occidentale: aveați suficiente mijloace materiale?

— Să vedeți. Am împrumutat dela o casă de economie banii necesari tipării primelor două numere hotărâți, în caz de insucces, să plătim din punga noastră, suportând fiecare dintre noi în mod egal deficitul, riscând numai experiența acestor numere.

Pe-atunci, revistele aveau un tiraj foarte mic, ceace ar fi dovedit un foarte

redus număr de cititori de reviste. „Viața românească”, fiind o revistă voluminoasă, ceace însemna un preț mai urcat, normal ar fi fost să-i prevedem un nesemnificat succes de tiraj. Cu toate acestea, ne-am hotărât să o tipărim într'o mie de exemplare. Pe măsură însă ce o redactam, clasându-i bogatul sumar, entuziasmul nostru pentru ea și optimismul nostru în succesul ei creșteau, așa că după multe discuțiuni, i-am ridicat tirajul la două mii de exemplare, cu adaosuri progresive. Succesul a depășit — monstruos așa zice — cele mai tartarinești prevederi, de vreme ce după cinci zile, revista se epuizase, obligându-ne să tipărim în trei zile o a doua ediție.

Acest prim număr, cași următoarele, dealtfel, a fost ignorat, sau primit acru de presa de toate felurile din regat; în schimb presa din provinciile pe atunci subjugate l-a întâmpinat cu o căldură neobișnuită.

Bilanțul era favorabil: aveam cu noi publicul din Regat și din provinciile supuse, aveam pe toți scriitorii buni, aveam presa acelor cari luptau greu ca să-și apere naționalitatea și aveam în contra noastră pe recenzanții publicațiilor „dela noi” cari au fost consecvenți până astăzi.

În parantez fie zis, dacă revista n'ar fi avut succes, din afară de considerațiile materiale, eram datori să n'o mai tipărim și nu mai importunam publicul c'o activitate ce nu-l interesa.

Insultele cele mai mari le-am primit fiindcă am adus inovații de-a plăti colaborarea, cum se făcea de multă vreme și în Occident. A fi remunerat pe scriitor pentru produsul său, găseau unii că e imoral; că arta se face pentru artă, de dragul ei și plătind-o înseamnă că o comercializci. Ceace vremea de azi ne-a dovedit contrariul. Ce e nostim în toată chestia asta, e că cei cari la început protestaseră, când mai târziu, se întâmplă să li se publice ceva la „Viața românească”, își reclamau cu strășnicie onorariul infamant.

Succesul revistei se datora unei ideologii ce soluționa realist cele mai imperioase probleme care se puneau atunci neamului românesc; se datora diversității rubricelor ei, în măsură să satisfacă nevoile culturale ale celor mai diverse categorii de lectori, precum și ale cetitorilor cu diverse interese intelectuale; se datora și sprijinului spontan acordat de toți scriitorii buni, ceace făcea din „Viața românească” o antologie vie a literaturii vremii; și se mai datora și prețului extrem de modest al revistei care însumia mai mult material decât o carte voluminoasă.

Dar toate acestea presupuneau o viabilitate puternică a revistei, viabilitate ale cărei cauze nu mi-e dat mie să le arăt, totuși, una trebuie spusă, cea mai importantă: redactorii revistei se gândeau la revistă și nu la ei. Un exemplu: multe rubrici care cereau muncă grea, pricepere și cunoștințe de specialitate, nu purtau

nicio iscălitură și dacă unii dintre colaboratorii acelor rubrici își vedeau uneori numele tipărit în revistă, sub articole de altă natură, apoi numele altora nu apărea niciodată în coloanele V. R.

Și cum acești colaboratori, făcând parte din gruparea revistei nu erau nici plătiți, căci nu ne da mâna să ne plătim și pe noi, munca statornică a acelor, rămasă anonimă, arată una dintre cauzele viabilității V. R.

S'ar mai putea spune multe, dar poate le vor spune odată alții; iar dacă nu, faptul n'are prea mare importanță. Sacrificiile au fost mari și răsplata — cea morală — n'a întârziat să sosească.

Dealtfel și cele de mai sus le-am spus ca să-ți satisfac curiozitatea dumitale de scriitor tânăr ce, prin mijlocul acesta, poate la rândul-i să mulțumească alte curiozități.

...Ca de pildă și aceea de a ști ceva din biografia D-voastră omenească

— Nu mă socot un om atât de însemnat, încât să cred că interesează pe cititori, când și unde m'am născut, ce carte am învățat, care mi-s cărțile de căpătâi și toate faptele prea personale.

— L-ați cunoscut pe Eminescu în viață?

— Să nu vi se pară deasemenea curios. Eu trec și mi place să cred că sunt un specialist în Eminescu, totuși fericirea de a-l fi văzut sau cunoscut în viață, nu mi-a fost dată.

Cunosc însă opera lui în cele mai mici amănunte și asta cred că e suficient.

— La București, de când n'ați mai fost?

— Sunt ani. Nici nu mai țin minte de când. M'ar interesa noul aspect al orașului. Alceva nu știu ce-aș putea vedea prea nou în el.

Noutățile librăriei străine și cele românești, iată-le toate aci, așteaptă să fie citite.

— Când ați alcătuit ediția poeziilor lui Eminescu, apărută de curând?

— Anul trecut am pus-o la punct, deși era anunțată de foarte multă vreme.

— Dar, precum am văzut, aceasta a necesitat neapărată prezență a D-voastră la Academia Română, unde se găsesc manuscrisele poetului.

— Vreți să spuneți cu alte cuvinte că eu am făcut-o așa din capul meu, cum au făcut alții comentatori. Întrebarea pe cât

e de inteligentă, pe atât e de șireată. Aflați, totuși că eu cunoșteam mai de mult originalul versurilor lui Eminescu și în ultimul timp când lucram la această ediție, o întreagă armată de prieteni și binevoitori mi s'au pus la dispoziție cu tot felul de servicii ce mi-ar fi fost utile. Am mers cu cercetarea până și a unei biblioteci din Galați, unde se găsește unieul număr dintr-o revistă în care marele poet și-a publicat o poezie. În vreme ce hartice albine îmi strângeau materialul, eu, bai să zicem ca o mame, dam directivele și elaborarea ce se impunea sau doream.

— Avem astăzi în literatură „un nou Eminescu”, domnule Ibrăileanu?

— S'au făcut unele avansuri în această chestiune, pe care eu le socot premature. Eminescu reprezintă o culme din a fi creat dintr-o limbă încă în formație o sinteză genială între fondul și forma inspirației sale profunde. La care se mai adaugă activitatea lui de luptător naționalist. Dar a mai vorbi despre fenomenul Eminescu înseamnă să repet aceleași lucruri pe care le-am mai scris.

E foarte adevărat, avem azi poeți de mare valoare. Niciunul însă n'a ajuns pe înălțimile acestuia. Am totuși convingerea că, în timp, dintre toți aceștia, se va desprinde o personalitate care să-i covârșască pe ceilalți.

— Cum ați cunoscut sau mai precis cum v'a cunoscut domnul Ionel Teodoreanu?

— A descris împrejurarea în volumul al doilea din Medeleni. A venit acum vreo 7—8 ani la mine un prieten însoțit de un tânăr sportiv și simpatice, cu niște bune încâlțonate. M'a uimit dela prima discuție cu inteligența și cu imaginația lui năstrușnică. Poseda Domnule, o cultură vastă, franceză mai ales, și când vorbea, făcea numai comparații și imagini. La început mă amuza, pe mine care, ca și domnul Mihail Dragomirescu, nu am nici în scris nici, în vorbire un stil prea strălucit. Apoi mi-a citit niște bucăți care mi-au atras în mod deosebit atenția. Mi-am dat seama imediat că am în față un viitor scriitor de mare talent și iată că nu m'am înșelat.

— Acum, vă mai citește manuscrisele?

— Da, da și mă onorează cu această încredere. În avântul său imagistic, face câteodată fraze sau comparații pe care eu i le subliniez cu roșu. Asta înseamnă că mi s'a părut că trebuie schimbat ceva și-mi pare bine că e de acord. Scrie însă așa de mărunț încât niște ochi puțin exersați cu scrisul lui, anevoie l-ar înțelege. Și mai

ales cu, om bătrân, îi descifrez cactele cu lupa. Nu cred totuși că scrie așa de minuseul, într'adins ca să mă pună pe mine în imposibilitatea de a le citi!

— În ce relații sunteți cu ceilalți scriitori ieșeni?

— Mai mult decât cordiale. Suntem o familie restrânsă și ar fi păcat să nu ne avem bine între noi. Toți vin seara să mă vadă. Sau mai precis noaptea, căci eu pe lângă o indispoziție care m'a făcut ca de un an și jumătate să nu ies decât până la poartă, mai sunt și un fel de maniac: nu pot să lucrez decât noaptea.

— Ce operă mai aveți în preparație, maestre?

— Hm!... un roman!

— Un roman?

— Da. E de mirare, într'adevăr, dar așa e.

— Când o s'apară?

— La toamnă, poate.

— În ce editură?

— La Cartea Românească sau la Cioceni, care s'a dovedit în ultimul timp ca un inteligent și abil editor. Sunt informat că a deschis în ultimul timp o sucursală aci în Iași care e o adevărată grădiniță literară. Nu știu de ce am convingerea că dânsul o să facă ceea ce noi n'am putut izbuti aci în Iași.

— Ierlași-nă: coțafi pe succesul lui?

— Știți, sunt unele femei cinstitute care tocmai la bătrânețe își dau în petie: face la un moment dat o faptă care iese scandal. Poate că unui critic, după toate regulile dela noi nu i-ar fi îngăduit să vină în fața publicului cu o operă de beletristică propriu zisă, decât în junețe. Cum în străinătate nu se întâmplă tot așa, iar la noi s'a petrecut totuși, cred că publicul românesc o să-mi ierte îndrăzneala de a mă vedea și în ipostasa „dublă” de critic și... „romancier”.

N. CREVEDIA

